

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 3.

Laupäeval, 22. jaanuaril 1927.

IX aastakäik.

Rootsi Natsionaalmuseumi omandus.

G. Cederström.

**KAAREL XII LEINARONG
NORRAST FREDRIKSHALDI ALT KODUMAALE.**

Hind 20 mrk.

SISUSTIK: Kapten Olof Ribbing: Narva lahing 1700 a. (Lõpp). — Kapten Töpfers. (Endine Läti sõjaväe esitaja Eestis. — R. Tomberg: Rännak. — Taktikaline ülesanne. (Rännak). — A. Sibul: Sõdurite raamatukogudest ja nende ülesannetest. — J. J.: Kaitseväeteenistuse uus seadus. — Vabaduse Risti kavalerid: sanitäär-kolonel Paul Tanilas ja kolonel Aleksander Simon. — -ms-: Talvised peratsioonid Luuga jõe rajoonis 1919 a. venelaste valgustusel. — V.: Suusad sõjaväe liikumisabinõuna. — K. Selter: Juriidilised näpunäited. — a-a-: Ühe vana Kuperjanovi partisani sõjamälestusi. (Katkendeid lahinguist ja muust) (Lõpp). — J. J.-r.: Kindralite ja kolonelfide informatsiooni tsükl. — V.: Lennuasjandus.

Narva lahing 1700 a.

Kapten Olof Ribbing.

IV.

Enne, kui 1700 aasta lõpule jõudis, oli Kaarel XII murdnud rõnga, millesse vaenulikud naabrid olid püüdnud rautada tema riiki. Läänes ja idas oli ta andnud tugevad hoobid. Jäi järele veel kuningas August oma tugevate Saksi ja Poola jõududega. Mis puutub tsaar Peetrisse, siis oli ta lähemas tulevikus jõuetu. Narva võidu otsekoheseks ärakasutamiseks operatsioonide jätkamisel Venemaa lõpmatul maaalal polnud mingit mõtet, — seal polnud enam operatsioonil eesmärki. Seni kui kuningas August seisis veel Rootsi armee tiival löömata, ei võinudki kõne alla tulla mingi operatsiooni teostamine ida vastu. Ning sel silmapilgul Venemaale rahu kindlustada oleks, kui silmas pidada tuntud ja traditsioonilist venelaste lepingumurdmist, sama hea kui jätta Venemaa isevalitsejale vabadus omal algatusel aega määrata uueks kalalätungiks.

Lähemaks tegevussihiks pidi seega olema kuninga Augusti Saksi armee hävitamine. See oli ka Rootsi kuninga otsus. Enne kui ette võeti otsustav operatsioon veel olemasoleva tugeva vaenlase vastu, pidi vahepeal Rootsi sõjaväe jõudu täiendama. Kuid nõuetavad väetäiendused võisid Rootsist kohale jõuda alles kevadel. Ka palju teisi asjaolusid põhjustas otsustava pealetungi edasilükkamise otsust kuninga Augusti vastu. Nii võis Kaarel XII oma väeosadele anda puhkeaega, kuid mitte puhkust Kesk-Euroopa eeskujul järgi — loogemisteks, vaid aega energilisteks ettevalmistusteks eelolevale sõjategevusele.

Rootsi kuningas ei mõelnud milgil tingimusel jätta algatud ettevõtet pooleli. Tal oli selge, et oli saabunud aeg, kus pidi lahendatama igivana Rootsi riigi idaküsimus; see võis aga sündida vaid tsaar Peetri võimu murdmise läbi. Väikest eesmärki ei võinud üles seada, taktilised võidud üksi ei küüeninud Rootsi riigile kuuluvate sisemiste liinide seisukorrani. Siin tuli kaavatseda ja läbi viia kaugeulatlikke otsusi. Taani oli löödud, nüüd pidi järgnema teekond Venemaale, läbi kuninga Augusti maade.

Üldine poliitiline seisukord Euroopas oli otsustavaks võitluseks igatahes soodus. Suurem osa Euroopa riike oli seotud vast lahti-

puhkenud Hispaania troonipärimise sõjaga. Selle mõju ulatus isegi meie põhjariigini. Imestust äratavalt löögivalmis ja võidurikas Rootsi sõjavägi, kelle muinasloolistest kangelastegudest rääkis kogu ilm, pidi ka Kesk-Euroopa lahinguväljadel suutma toime panna vägitegusid. Mõlemad võitlevad pooled taotlesid üksteise võidu Kaarel XII võimsa mõõga toetust ülesanneteks, millised neile paistsid kaugelt tähtsamaina võitlusest barbaarse idanaabri vastu.

Kuid hoolimata kõigist meelutustest, samas Kaarel XII kindlalt oma rada. Tema enda riigi ülesannete saavutamiseks pidid ära kasutama kõik jõud. Raudse järjekindlusega lähenes kuningas oma eesmärgile. Need, kes ei tunne Rootsi riigi olemasolu ajaloolist alust ja tingimusi, kalduvad kuninga teguviisi seletama tema kange isemeelsusega. Need, võib olla, soovivad omaks võtta Euroopa diplomaatide vaadet ja Kaarel XII selle eest hukka mõista, et ta omi väeosi ei andnud võõra teenistusse. See aga, kes tahab näha ajaloolist sidet, näeb Kaarli teguviisis püüet teostada kõrgemat, kui keegi teine rootsi rahva juhtidest on tõeliselt reaalpoliitika alal saavutanud: püüet teostada Rootsi riigi ajaloolise ülesande lahendamist ja Läänemere küsimuse selgitamisest ilma võõraste riikide vahelesegamiseta.

Nii asusid siis Rootsi sõjajõud talvel 1700—1701 Tartu ümbrusse. Peakorter asus Laiuse lossi juures, kus veel praegugi kohapeal paljud mälestused kõnelevad Rootsi kuningast. Laiuse ja Jõgeva ümbrusse paigutati suurem osa Rootsi armeest, kuna teatud väeosad grupeeriti Tartust lõunapoole kuni Volmarini ja Marienburgini.

Hoosad harjutused jätkusid väeosades vahetpidamata. Kuningas võttis ette sagedaid inspekteerimissoite. Sihikindla tööga tõsteti armee lahinguvõime.

Sealsamas Laiuse lossi juures asuvas peakorteris anti laialt tuntud jalaväe väljaõppe määrustik, mis trükiti Tallinnas 1701 a.*). See

*) Sama määrustik, mida silmas pidas üks Austria sõjateadlastest, kes 1726. a. välja antud „Reglement vor die Kgl. Preussische Infanterie“ (Kuningliku Preisi jalaväe määrustik) kohta tähendas: „Preisi jalaväe määrustik näib olevat peaaegu täielik ärakiri kuulsast Kaarel XII õppekirjast tema jalaväele.“

oli ka ainuke määrustik, mille kuningas sõja kestel lubas trükkida. Kõiki teisi, eriti tähtsaid eeskirju väljaõppe, väliteenistuse, rännakute, vahiteenistuse ja muudel aladel, mis kuningas hiljem välja andis, võis levitada üksnes ümberkirjutamise teel. Rootsi sõjakunsti ja sõjatehnika võimas väljaarenemine pidi vaenlaste ja eemalseisvate eest hoitama saladuses.

Nii ongi palju Kaarel XII geniaalseid eeskirju kogu ilma jaoks jäänud saladuseks, kuni nad viimaks 200 aastat pärast tema surma arhiivi panipaikadest välja toodi ja sõjaväelis-asjatundliku hindamise alla võeti. Kuid määrustikkudest veelgi suurema tähtsuse omab kuninga suur hoolsus armee lahinguvõime tõstmisel väljaõppe hea korraldamise kaudu ja kuninga suure isikliku mõju läbi loodud sõjaväe kõrge moral, mis kõige rohkem võimaldasid väejuhti ettevõtte teostamiseks vajalikkude suurte nõudmiste esitamist armeele.

Siinkohal võib mainida, et organiseerimistöö juba 1700 aastal esimese sammu tegi maakaitseväge ehk miilitsa asutamiseks ja korraldamiseks Eesti- ja Liivimaal. Sellekohased kuninglikud korraldused avaldati sama aasta 10. jaanuaril ja 7. aprillil. Maakaitse ühingutesse astunud meeste arv tõusis selle lühikesa aja jooksul mõnes maakonnas 7000—8000-ni. Meeste kogumist ja varustamist aga ei jõutud teostada, veel vähem nende väljaõpetamist.

* * *

Alles 1701 aasta suve algul võis kohale jõuda Rootsist oodatud sõjaväe täiendus. Juba enne seda — mai lõpul — asus kuningas väliarmee koondamisele Tartu lähemasse ümbrusse. Linnanõukogu protokoll andmetel viidi kuninglik peastaap üle Tartu lähedusse 30. mail. Sellest ümberpaigutamisest ja sellega ühenduses olevatest korraldustest on linnaarhivaar Arnold Hasselblatt omas huvitavas teoses „Karl XII und Dorpat“*) andnud õige elava pildi.

Truuks jäädes oma harjumustele ka siin, hoidis kuningas linnast enese eemale. Kui sõdur tahtis ta viibida alati oma väeosade juures. Umbes kolm nädalat kestis see ümberpaigutus, millise aja kestel peeti alalisi õppeharjutusi. Pärast Rootsist ületoodud rügementide pärale-

Laiuse lossi varemed ja maja praeguses seisukorras, kus Põhja sõja ajal, 1700/1701 a. talvel elas Kaarel XII.

jõudmist ulatus väliarmee koosseis 24.000 meheni. Kindluste jaoks oli peale selle eraldatud garnisonid, samuti ka Soome, Ingeri ja Eestimaa kaitseks vajalikud väeosad.

17. juunil, kuninga sünnipäeval, asus armee rännakule Riia suunas. Teekond läks üle Tõravere kõrtsi, Rõngu, Valga, Volmari ja Võnnu — Düüna äärde. Täiendused, mis veel polnud saabunud, kohtasid armeed Volmari juures. Juuli algul seisis Kaarel Riia all. Teiselpool Düünat asus Saksi feldmarsal Steinau Saksi ja Vene väeosadega, mis arvuliselt ületasid Rootsi kuninga käsutada olevad sõjajõud. Juba kauema aja eest oli vaenlane tarvitusele võtnud abinõud, et takistada rootslaste tulekut üle jõe. Selle peale vaatamata sai ta tugeva hoobi. Põhjalikkude ettevalmistuste järele teostati üleminek 9. juulil. Juba kell 10 hommikul mõne vähese tunniga oli lahing otsustatud, üleminek üle laia Düüna korraldatud, vaenlase armee, kes asus jõe lõunapoolsel kaldal, suurte kaotustega purustatud, laager ja kahurvägi, 700 vangi lippudega Rootsi võimusse võetud. Äärmiselt väheste kaotustega (umbes 100 langenut ja 400 haavatut) suuremalt osalt hästi väljaõpetatud ja sõjakogemustega Saksi väeosadid erakorraliselt rasketes oludes lüües, oli Rootsi armee saavutanud uue võidu. Enne, kui aasta jõudis mööduda, oli löödud ka kolmas vaenlane.

Taktikalises mõttes oli Düüna võit otsustav. Kuid Rootsi väejuhatuse eesmärk oli kõrgem: see oli vaenlase hävitamine, mis oli tarvilik ja mida taotleti. Kuid olud olid teinud võimatuks sarnase eesmärgi saavutamise.

Kaarel XII ei võinud mitte otsekohe pöörduda Venemaa vastu. Sest ähvardus tema parema tiiva vastu oleks ikkagi veel jäänud püsima. Selpuhul soovitatud rahutraktaadid poleks seisukorrasse toonud mingit muudatust.

*) Karolinska Förbundets Arbok 1925 (Stockholm).

Rootsi riigi strateegiline seisukord nõudis üht: otsustava võitluse jätkamist tsaar Peetriga. Kuid seda võitlust ei võidud niipea ette võtta neis oludes, mis siis valitseisid. Hüigla suured operatsioonid, mis olid selleks vajalikud, tingisid väga laia baasi. Ilma seljataguse ja tiivade täieliku julgeolekuta ei võinud Kaarel XII astuda sellesse võitlusse. Nii tuli enne täielikult murda kuningas August II jõud. Poliitiliselt ja sõjaliselt pidi Poola operatsioon-baasi maaala oma alla võetama, mis selle järele pidi ulatuma üle Türgi kuni Krimmi khaani maadeni.

Raudse järjekindlusega asus kuningas Kaarel oma ülesande teostamisele. Aeg ei tähendanud siin midagi sellele, kel tähtis oli algatud ettevõtte lõpuleviimine. Kaarel XII sai aru, mida Napoleon üle 100 aasta hiljem ette näha ei teadnud, et hoopiski Venemaa südamesse ei võid anda kitsast baasist. Kui kõik ettevalmistused tehtud, pidi tsaaririik ümber haaratama võimsa loogana, mis pidi ulatuma Soomest ja Põhja-Jäämerest kuni Mustamereni lõunas.

* * *

Kaarel XII ei läinud korda saavutada oma eesmärki. Selle põhjusi ei saa siinkohal puudutada. Arvustada võib üksi see, kes valdab kõike materjale, mis meil on kasutada Suure Põhja sõja ajajärgust. Niipalju tuleb siin aga ära märkida, et kuni Kaarel XII surmani Rootsi riik löödud polnud: jõud oli siis murtud, kui kuningat 30. novembril 1718 a. Fredrikshaldi kindluse all tabas surmav kuul.

Eesti rahvas jääb mälestus Rootsi kangelaskuningast edasi elama igavesti, nagu ta tänapäev elab. Sest haruldase trüudusega on see rahvas alal hoidnud mälestuse ajast, mida ta kuldseks ajaks nimetab, ning kuningast, kes tema maa vabastas tsaari sõdurite ikkest ja Vene röövsalkadest. Kõrgemalt kui kusagil mujal hinnatakse siin Rootsi kuninga kui Läänemere-maade kaitsevalvuri ülesannet Vene vägivalla ja barbaarsuse vastu. Truu ajalooline arusaamine ja ühiste mälestuste pühakpidamine on esimene mulje, mille saab tänapäev Eesti pinnale astuv rootslane.

(Lõpp).

Kapten Töpfers.

Endine Läti sõjaväe esitaja Eestis.

*Kapten Herbert Töpfers.
Endine Läti sõjaväe esitaja Eestis.*

1. novembril läinud aastal lahkus Eestist kauaaegne Läti sõjaväe esitaja kapten Töpfers. Eesti sõjaväele jäi temast parim mälestus.

Olles Eestis, oli kogu ta töö raskuspunkt suunitud Eesti-Läti sõjavägede sideme ja sõpruse kõvendamisele. Mitmed algatused, nagu igaaastane vastastikune ohvitseride vahetus, leidsid teostamist just tema oleku ajal Eestis. Praegu ei saa meie veel selle väärtust võib olla täies ulatuses hinnata, kuid raskeil päevil veendume selle vajaduses seda rohkem.

Kapten Töpfers sõlmis kolme aasta jooksul südamlükud vahekorrad meie kaitseväega. Ta oli alati ja kõigile vastutulelik ja sõbralik. Sõjaväe esitaja on suurel määral oma sõjaväe ohvitserkonna kehastaja esitatavas riigis. Ta järele hinnatakse sageli kogu esitatava riigi sõjaväelasi. Seepärast olgu sõjaväe esitaja alati omas isikus ja omis tegudes eeskujulik sõjamees ja parim kodanik ning inimene. Töpfers oli seda. Tasta jäi alati mingi sümpaatne, tüse mulje. Rääkides temaga olid veendunud, et sul tegemist tõsise, isamaad armastava lätlasega. Ja kes armastab tõsiselt Lätit, on ühtlasi ka Eesti sõber, — on ju meie saatused seotud ja üksteisega läbi põimitud. Sarnase isiku vastu tunnend usaldust. Aga usaldust vajab liiduriigi sõjaväe esitaja kõige rohkem. See kõik annab põhjust jäädvustada kapten Töpfersi elukäiku „Sõduri“ veergudel.

Kapten Töpfers sündis 1892 aastal Semgallias. Lõpetades Miitavi reaalkooli, astus ta Riia politehnikumi, mille lõpetas 1921 aastal. Ilmasõja lahtipuhkemisel kutsuti Vene sõja-

väkke. 1916 a. lõpetas Odessa sõjakooli lipnikuna ja määrati teenistusse Läti küttide rügementi. 1918 aastal peale enamlist riigipöõret astus leitnandi auastmes eraellu. 1918 aasta sügisel, kui kuulutati välja Läti iseseisvus, astus Töpfers üks esimestest Läti rahvuslikkudesse vägedesse. Ta määrati alguses reamehena erilisse üliõpilaste kompaniisse, vähe hiljem — jaoulemaks. Nimetatud kompaniiga Töpfers võttis osa kõikidest lahingutest enamlaste vastu kuni Riia linna vallutamiseni. Lahinguvahuse ja teenete eest annetati talle Karutapjate ordu aumärk ja ülendati kapteniks. Peale Läti ülemjuhataja staabi asutamist 1919 a. juunil nimetati kapten Töpfers ülemjuhataja staabi komandandiks. 1. aprillil 1921 a. nimetati ta sõjaministeeriumi majandus-osakonna ülemaks ja novembril 1923 aastal — sõjaväe esitajaks Eesti ja Soome. 1. novembril

1926 a. lahkus kapten Töpfers omal soovil sõjaväeteenistusest, et astuda eraelus tegevusse majanduslikel alal. Peale Karutapjate ordu omab kapten Töpfers Eesti Vabaduse Risti ja kaks Soome aumärki.

Meie, kapten Töpfersi sõbrad, soovime talle edu ja õnne eraelus. Usume, et ka seal ei unusta ta meie ühiseid sihte. Seni sammusid Eesti-Läti sõpruse eesotsas mõlemate riikide sõjaväed. Põhja-Läti vabastamisel 1919 a. võitlesid Eesti ja Läti sõjamehed kõrvuti, ehkki meie vaenlased karjusid kogu ilmale: eestlased ja lätlased ei leppivat kunagi üksteisega. Sõjaväelased näitasid esimestena, et see on sihilik vale. Selle vale lõplik hävitamine kestub, ja siin võib iga eestisõbralik lätlane ja lätisõbralik eestlane korda saata paljugi. Avalik arvamine ja rahva meeoleolu kujuneb ikkagi üksikute isikute ja organisatsioonide kihutustööst ja tegevusest.

Rännak.

R. Tomberg.

„Rännak-liikumised on väeosadele alati väsitavad, sellepärast peavad rännakud kõige suurema hoolega olema ette valmistatud kõikide juhtide poolt.“
(Prantsuse määrustik, § 86).

Pealiskaudsel vaatlemisel paistab nagu oleks rännakute tähtsus praegusaja sõjas, kus laialatuslist kasutamist leiavad kiirelt liikuvad transport-abinõud, raudteed, autod jne. vähenenud, nagu oleks kaotanud oma tähtsuse Napoleoni sõduri tuntud ütetus: „Keiser sõdib meie jalgedega.“ Kuid ka praegusel ajal, eriti sõja algul tuleb väeosadel teha arvurikkaid rännakuid.

Kui võrdleme ajajärku, kus „keiser sõdis jalgedega“ ja 1914—1918 a. sõda, siis näeme, et 1914 a. väeosadel mitte vähem liikuda ei tulnud, kui 1805 aastal.

1805 aastal Napoleoni korpused, minnes Boulogne'ist Rheini äärde, käisid 24 päevaga (millest 3 puhkepäeva), 588 klm, s. o. keskmiselt 28 klm päevas.

1914 aastal 13. aug.—13. septembrini tuli Prantsuse 36. jalaväe rügemendil rännata järgmiselt:

13. aug. — 21. aug. rännak 5. armee koosseisus Sedani rajoonist — Sambre'i jõe, 8 päeva jooksul (millest 1 päev puhkust) 140 klm ehk keskmiselt 17,5 klm päevas. Võideldes 22. ja 23. aug. Charleroi juures algab rügement 24. aug. taandumist ning, pidades mitme päeva jooksul lahinguid, jõuab 5. septembril Seine'i äärde. Seega 22. aug. — 5. septembrini 14 päeva jooksul rännates 380 klm ehk keskmiselt 27 klm

päevas, käies isegi 24. aug. 40 klm ja 31. aug.—1. sept. 24 tunni jooksul 60 klm.

Alates 6. septembril vastupealetungi kuni 13. septembrini rändab rügement, milles pidades lahinguid, veel 140 klm ehk keskmiselt 17,5 klm päevas.

Kokkuvõttes näeme, et 36. jalaväe rügement 30 päeva jooksul, pidades lahinguid, „käis maha“ 660 klm, s. o. keskmiselt 22 klm päevas. Sellejuures perioodil 22. aug. — 5. septembrini keskmine rännaku pikkus võrdub sellele 1805 a. Kuna 1805 a. see oli harilik rännak ilma lahinguteta, siis pidas 36. rüg. aga selle aja jooksul 5 päeva tõsisid lahinguid.

Meieajal tuleb veel silmas pidada uusi faktore, mis tunduvat mõju avaldavad rännakute korraldamise peale, need on:

— lennuväe suur arenemine;

— kahurite laskekauguste suurenemine.

Juba 1918 a. tuli suurem osa rännakuid teha öösiti, mis ka täiel määral maksma jääb tuleviku sõjas.

Kuna, nagu Prantsuse määrustik seda täie õigusega tähendab, rännakud on väeosadele väsitavad, siis tuleb neid eriti hoolsalt ette valmistada nii rahuaja väljaõppes vastava treeninguga kui ka sõjaajal, püüdes rännakuid sõduritele võimalikumalt kergeks teha. Erilise tähtsuse omab see veel sõja algul, kus väeosadesse ilmub palju tagavaraväelasi, kes sarnaste jõupingutustega pole harjunud, ja väsimus on see, mis lõhub väeosade moraali ja ette valmistab pinda igasugustele haigustele.

Keegi prantsuse füsioloog on välja arvanud, et ühe hea töölise töö 8 tunni jooksul võrdub 300.000 kilogramm-meetrile. Ühe sõduri töö, käies ära 24 klm 28 kilogr raskuse seljakoor-maga, võrduvat 500.000 kilogramm-meetrile. Siit paistab, et rännak nõuab palju suuremat jõupingutust kui harilik töö.

Vaadeldes sõduri tööd rännakul, näeme et see koosneb peamiselt kolmest elemendist:

— raskusest, mida sõdur kannab (seljakott, püss, padrunid);

— rännaku pikkusest, s. o. distantist;

— rännaku kiirusest.

Need on ka 3 elementi, mida tunneme mehaanikas: mass, distantis ja kiirus. Selle põhjal on ka prantsuse füsioloog Marey välja arvanud sõduri töö rännaku järgmise võrrandi kaudu:

$$T=f(m \times d \times v^2).$$

Praktiliselt ei ole see võrrand kaugeltki mitte täpne, kuid annab siiski teatud määral tõenäose ettekujutuse sellest tööst.

Näeme, et kohe rännakul hääde tagajärgede saavutamiseks peab püüdma elemente m , d ja v vastavalt inimese füsioloogilistele omadustele ära jaotada. Kui üks neist elementidest, peamiselt v , mis esineb ruudus, on üle-määra suur, siis teine — d (distantis) jääb loomulikult väga piiratuks.

Siit siis ka moraal: Qui va piano va sano.

Vaatleme üksikasjalisemalt igat selle võrrandi elementi:

$$m — mass,$$

s. o. rakmete ja relvade raskus, mida sõdur kannab.

Ratsaväes on normiks: üks ratsahobune, kes kaalub keskmiselt 400 klg, võib kanda seljas 100—130 klg ehk 25—30% oma keha raskusest. Sõdurilt aga nõutakse koguni kuni $\frac{1}{2}$ oma keha raskuse koorma kandmist (üks väikese kasvuga sõdur, 160 sm pikkune, kaalub umbes 60 klg ja sõduri seljakoti kaal ühes püssi ja padrunitega ulatub kuni 30 klg). Järelikult, kui tahame teist elementi, distantisi (d) suurendada, siis peame püüdma vähendada raskust (m), ning tuleb püüda teostada alati pikkadel rännakutel seljakottide vedu.

d — distantis, s. o. rännaku pikkus.

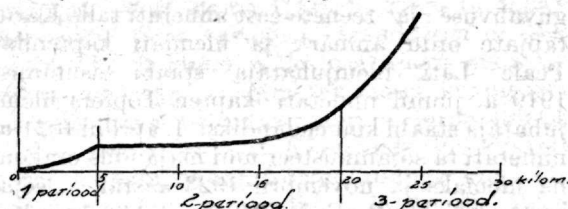
Kindral Maud'huy ühes väga põhjalikus uurimuses rännakute kohta jaotab rännaku 3 ossa:

rännakuks kohanemise periood, normaalse töö periood ja ülejõu töö periood.

Rännakuks kohanemine sünnib esimese rännaktunni jooksul, kus organism reguleerib end vastavalt nõutavale tööle, — õlad harjuvad seljakoti ja püssi raskusega jne. See esimene periood kutsutakse alati välja teatud väsimuse ja valutunde; lühikene peatus on selle perioodi lõpul alati kosutav ja värskendav.

Normaalne töö periood, mis kõigub 4-st kilomeetrist kuni 20-da kilomeetrisse, on ökonoomiline töö-periood, kus väsimus tõuseb väga aeglaselt. Kui selle perioodi väsimuse tõusu kujutada graafiliselt, siis saaksime vähe tõusva kõverjoone.

Kolmas, ülejõu töö periood algab 20 kilom. Selleks ajaks on juba lihaksed ära kulutanud oma energia ja väsimus tõuseb väga kiirelt. Graafiliselt kujutaks selle perioodi väsimuse tõus järsult tõusvat kõverjoont.

Kui olukord nõuab rännaku jätkamist üle normaalse töö perioodi, s. o. üle 20 kilomeetri, siis tuleb võimaldada pikemat puhkust, 2—3 tundi, et anda võimalust sõduritele puhata ja koguda uut jõudu.

Sellest järgnevalt võib rännakuid kuni 20 klm toimetada ilma suurema puhkusega, pikemaid rännakuid aga poolitada suurema puhkusega (vähemalt 2 tundi rännaku viimasel poolel).

v^2 — kiirus.

Nagu eelpool nägime, omas kiirus meie võrrandis erilise tähtsuse, ning seepärast märgib ka Prantsuse määrustik § 158: „jalaväe osade rännakkiirus ei või suurendatud saada“. Seda-sama toonitab ka Saksa määrustik (§ 210): „Ühtlane rännakkiirus on esimeseks tingimuseks normaalseks rännakuks.“

Jalaväe keskmiseks rännakkiiruseks loetakse 4 klm 50 minutiga. Muidugi on see kiirus paljuist tingimustest (atmosfäärilised, teede seisukord, üksuse suurus, väeosa moraal jne.). Kuid ka aeglane rännakkiirus, mis alla 3,5 klm tunnis langeb, on kahjulik ja väsitav, sest see muutub tampimiseks kohapeal.

Eelpool nägime, missugused olid need tegurid, mis rännakul sõduri tööd raskendasid ja väsimuse välja kutsusid. Et aga väeosa moraalil rännakutel alal hoida, siis on vaja eestkätt võidelda väsimuse vastu, väsimust võimalikult vähendada.

Sõjakogemused näitavad, et väsimuse vastu võitlemise peamised abinõud on:

- hea toitmine;
- korralikud jalajõud;
- õigeaegne puhkus;
- rännaku distsipliin.

Toitmine. Toitmise kohta leiame Prantsuse määrustikus § 266: „Juht, abistatud intendandi ja kõikide üksuste ülemate poolt, peab kandma hoolt vägede kõigehoolsama toitmise eest...“

Rahuldades kõige laiemas ulatuses väeosade vajadusi, ta avaldab suurt mõju oma väeosade moraali, distipliini ja sanitaar seisukorra peale. "Katsed on näidanud, et 25 klm pikkuse rännaku tagajärjel palaval ajal sõdurid on keha kaalus kaotanud kuni 3,5 kilogrammi. See kaotus peab täiendatama tugeva toitmisega.

Kindral Dubois kirjutab omis mälestustes, et taganemisel Marne'i kaldale 1914 a. IX väekorpuse moraal püsis kõrgel ja peab selle peamiseks põhjuseks seda, et väeosad olid kogu taganemise ajal korralikult toidetud.

Hea toitmine rännakul on moraali ja distipliini alus.

Jalanõud. 1805 a. kirjutab marssal Davout Napoleonile: „Ilma saabasteta pole jalaväge, pole rännakut..."

Keskmiselt pikkade rännakute tagajärjel on kuni 10% koosseisust ajutiselt haiged jalanõudest tekkinud vigastuste pärast. Kuid kui suur on nende sõdurite arv, keda jalanõud vaevavad pigistades või hõõrudes ja seega meeleolu rikuvad. Omal ajal arvas marssal Bugeaud, et „vast kõige suurem probleem sõjakunstis on leida jalanõu, mis ei rikuks jalgu.“ Ja kes meist ei mäletaks Vabadussõja algul neid „paljajalgseid komandosid“ „supikatelde“ juures, mis väikest võitlejate arvu tunduvalt vähendas. Meie kliima tõttu omab see küsimus erilise tähtsuse.

Puhkus. Juba eelpool kirjeldasin suurepuhkuse tähtsust. Peale suurepuhkuse on veel vaja tihti teha lühemaid peatusi.

Belgia määrustik nõuab väikeste puhkuste pidamist — iga 50 minuti järel 10 minutit puhkust. Saksa määrustik aga ei määra sarnaseid igatunnilisi puhkusi, vaid ütleb: „Vastavalt rännaku pikkusele, temperatuurile, teede iseloomule jne. määratakse vähemad peatused. Need peatused nagu suurendki puhkused tulevad ära määrata võimalikult rännaku algul, et neis kohtades võiks teha tarvilisi ettevalmistusi peatuse paremaks ärakasutamiseks.“

Vastavalt olukorrale võivad omad paremused olla nii ühel kui ka teisel viisil.

Praegusel ajal, kus tihti tuleb teha öiseid rännakuid, omab erilise tähtsuse uni, sest magamata olek murrab jõu, ning seepärast Prantsuse määrustik, §183 nõuab: „Kui väeosad on rännanud öösi, peab juht võimaldama neile und päeval.“

Rännak-distsipliin. Rännak-distsipliin seisab peamiselt ühtlases rännak-kiiruses. Selle saavutamiseks peab iga kolonni ees olema vastutav ohvitser, kes kaardi ja ajamõõtja abil reguleerib kiirust. Samuti peavad ohvitserid valvama, et möödasõitjad autod, ratsanikud jne. ei segaks kolonni liikumist, takistama kolonnide asjata pikaksvenimist, sõdurite lahkumist kolonnist jne.

Kasutades kõiki neid abinõusid otstarbekohaselt, hoiavad juhid kokku oma väeosade jõudu ning võivad otsustaval tunnil nõuda neilt suuremaid jõupingutusi.

Järgneva konkreetse ülesandega püüan anda praktilise meetodi, kuidas saavutada rännakutel jõu kokkuhoidmist.

Taktikaline ülesanne.

Rännak.

Vastu tulles toimetusele saadetud soovivaldustele, hakkavad „Sõduris“ ilmuma enam-vähem järjekindlalt mitmesugused taktikalised ülesanded lahendustega. Käesolev ülesanne „Rännaku korraldamine“ on üks neist ülesandest, mis sel õppeaastal läbi on töötatud meie Kõrgemas Sõjakoolis. Teatavasti käesoleval õppeaastal Kõrgemas Sõjakoolis viidi läbi uus õppemeetod neil põhialustel, mis omal ajal leidsid käsitamist ka „Sõduris“. Meetodi isäraldus seisab selles, et raskuspunkt õpetamisel on asetatud mitmesuguste taktikaliste ülesannete lahendamisele, mida toimetatakse enne näitlikult, pärast õpilaste poolt iseseisvalt. Õppetööst taktika alal Kõrgemas Sõjakoolis võtavad osa 2. diviisi ülema kindral Reeki üldisel juhatusel: Kindralstaabi ülem kindral Tõrvand, Kõrgema Sõjakooli prof. kt. kindral Lebedev ja Kindralstaabi I osak. ülem

major Tomberg. Ka käesolev ülesanne on nimetatud juhtide poolt läbi töötatud.

Taktikaliste ülesannete avaldamisel toimeetus on jäänud peatuma järgmise korra juure, mis on tarvilisel ka välismaade ajakirjades:

1. Avaldada ülesande teem ühes vastava vanema juhi käsikirjaga selle üksuse tegevuseks, mille peale ülesanne lahendatakse. Ühtlasi võimalust mööda anda lühikene teoreetiline ülevaade käsitletavast küsimusest.

2. Ajakirja lähemates numbrites avaldada ülesande lahendus ühes pikemate seletustega.

Ülesande teemi andmine enne lahendust on kasulik, et asjast huvitatud juhtidele anda võimalus iseseisvalt tutvuda ülesandega ja olukorraga ning iseseisvalt jõuda teatud otsusele eelseisva tegevuse kohta. Järgmises numbris avaldatud ülesande kokkuseadja lahendus annaks võimaluse juhile kont-

roleerida oma mõttekäiku ja kavatsetud tegevusi. Sel viisil juht harjuks tegutsema iseisvalt ja mitte ainult kopeerima antud lahendusi.

Niisugune tegevusviis on andnud välismaail haid tagajärgi. „Sõdur“ loodab, et ta sel viisil suudab aidata kaasa ka meie juhtide taktikalise silmaringi laiendamisele. Toimetus.

Brigaadi rännaku korraldamine.

Olukord.

Siniste II väekorpuse osade visa vastupanu tõttu punaste pealetungivad osad peatusid 15. oktoobril Bogomolovo-Šumilovo-Rõžikova-Tailova-V. Patškovka-Piiza jõe joonel.

Kasutades ära punaste ajutist seisakut, otsustas II väekorpuse ülem Vastselinna rajooni koondatud IV ja V brigaadidega asuda vastupealetungile, et punased Eesti piiridest välja tõrjuda.

Selle täitmiseks algas II väekorpuse 18. oktoobril kell 0700 üldist vastupealetungi ning vaatamata punaste ägedale vastupanule vallutasid korpuse osad umbes kell 1100 järgmise joone.

I ratsa brigaad: Laura — Brezdeleva,
IV brigaad: Panikovitši mõisa — Patalovo,
V brigaad: kõrgustik 66,2 — Poläänõ ja
III brigaadi osad: Zalesje — Zadrebje külade
jooned. (Vaata skeem Nr. 1.)

VI brigaadi osad (mille koosseisu kuuluvad: 17. ja 18. jalaväe rügemendid, I ja II kerge suurtükiväe grupid, VI raske suurtükiväe grupp, 6. side rühm ja kelle käsutusse on antud 6. soomusautode rühm ning 6-es üksik eskadron), peale mahalaadimist Lepasaare, Husari ja Võru jaamades 16. ja 17. oktoobri jooksul, asusid korterites 18. oktoobril kell 1100 järgmiselt:

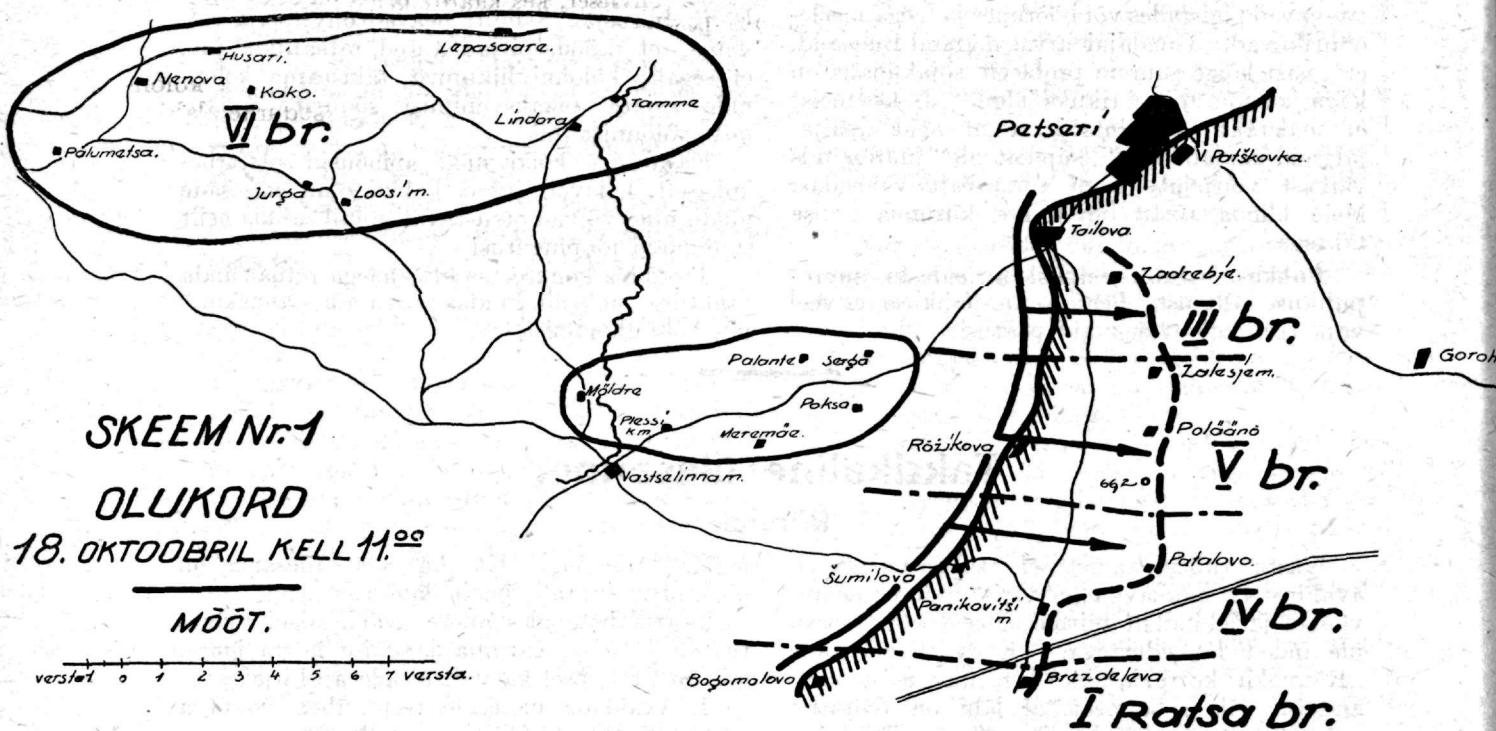
(Vaata skeem Nr. 2.)

18. oktoobril kella 1100 ja 1500 vahel sai VI brigaadi ülem II väekorpuse ülemalt järgmised korraldused.

Telefogramm nr. 17. Võrus, 18. okt. 1045.

VI brigaadil ühes temale juure antud osadega valmis olla, alates täna kella 1800-st, öiseks rännakuks Vastselinna suunas.

Allkiri,
II väekorpuse staabi ülem.

II
VÄEKORPUSE STAAP
I. osakond.
Nr. 106/I.

Võrus, 18. oktoobril
kell 1230.

Operatiiv käsk Nr. 10. I. osa.

(Kaart 1:42.000.)

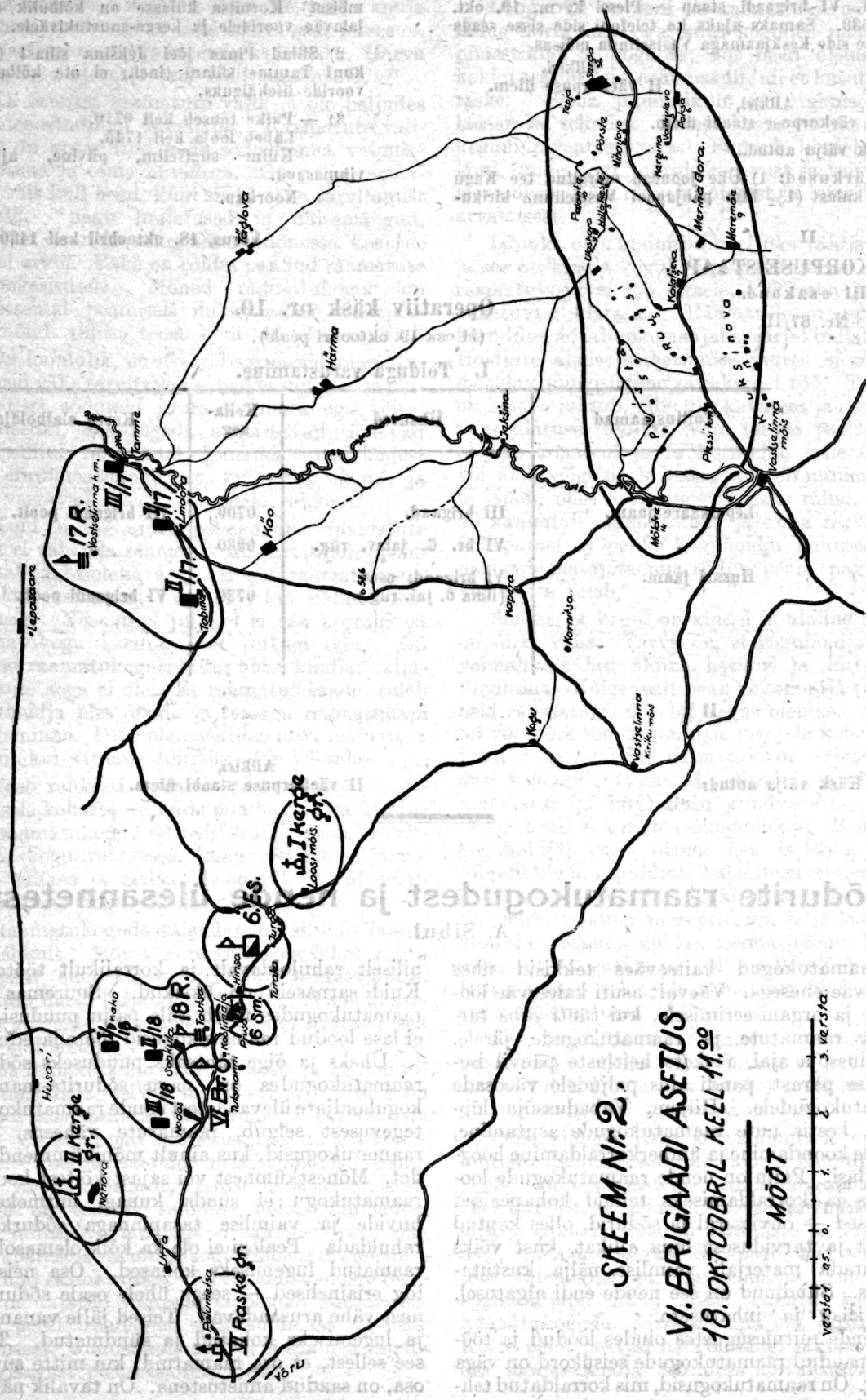
I. II väekorpuse pealetung areneb jõudsasti. Korpuse osad on üldjoontes välja jõudnud Panikovitši — Patalovo — Zalesje joonele.

II. Homme, 19. oktoobril jätkab väekorpuse pealetungi Gorohovo suunas.

III. VI brigaadil öösi 18./19. oktoobr. rännakkorras liikuda Mõldre — Plessi k. m. — Meremäe — Poksa — Serga — Palante — Ulaskovo rajooni (kõik need punktid VI brig. inel), kus valmis olla 19. või 20. oktoobril kas pealetungi jätkamiseks või vaenlase tagaajamiseks.

IV. Oma rännakuks VI. brigaad võib kasutada kõiki teid põhjapool Võru — Vastselinna maanteed. Mainitud maantee osa: ristteest (1 klm kagu pool Vastselinna kirikumõisat) kuni Vastselinna mõisani võivad VI brigaadi osad kasutada alates 19. oktoobril kell 0330.

V. Igasugune liikumine (välja arvatud toitlustamise voorid, kes esialgu jäävad oma kohtadele) peab olema lõpetatud 19. oktoobril kell 0630.

SKEEM Nr. 2.
VII. BRIGADI ASETUS
18. OKTOOBRI L KELL 11.00

MÖÖT

verslot ar. 0 1 2 3 versta.

VI. VI brigaadi staap — Plessi k. m. 19. okt. kell 0630. Samaks ajaks ka telefoni side sisse seada korpuse side keskjaamaga Vastselinna mõisas.

Allkiri,
II väekorpuse ülem.

Allkiri,
II väekorpuse staabi ülem.

Käsk välja antud...

Märkused: 1) Ühe joonega märgitud tee Kagu külast (1½ klm põhjapool Vastselinna kiriku-

mõisat) Kornitsa külasse on kõlbulik ainult jalaväe vooridele ja kerge-suurtükiväele.

2) Sillad Piiza jõel Jekšina sillast (excl.) kuni Tamme sillani (incl.) ei ole kõlblikud vooride ülekäiguks.

3) — Päike tõuseb kell 0710.

Läheb looja kell 1745.

Külm sügisel, pilvine, ajutised vihmavõid.

Noorkuu.

Võrus, 18. oktoobril kell 1430.

II VÄEKORPUSE STAAP

III osakond.

Nr. 87/II.

Operatiiv käsk nr. 10.

(II osa 19. oktoobri peale).

I. Toiduga varustamine.

Toitlusjaamad	Üksused	Kella- aeg	Korra alahoidja
Lepassaare jaam.	III brigaad.	0700	III brigaadi poolt.
„	VI br. 6. jalav. rüg.	0930	„
Husari jaam.	VI brigaadi osad (ilma 6. jal. rüg.)	0730	VI brigaadi poolt.

II

Käsk välja antud:

Allkiri,
II väekorpuse staabi ülem.

Sõdurite raamatukogudest ja nende ülesannetest.

A. Sibul.

Raamatukogud kaitseväes tekkisid ühes kaitseväge enesega. Vaevast asuti kaitseväge loomisele ja organiseerimisele, kui tunti juba tarvidust raamatute ja raamatukogude järele. Vabadussõja ajal, raskete heitluste päevil iseisvuse pärast pandi alus paljudele väeosade raamatukogudele. Hiljem, Vabadussõja lõppedes, kestis uute raamatukogude asutamine, vanade koondamine ja ümberkorraldamine hoogsalt edasi. Palju on nende raamatukogude loomiseks ja korraldamiseks teinud kohapealsed tegelased — ohvitserid ja sõdurid, olles kantud soovist ja tarvidusest luua allikat, kust võiks ammutada materjali vaimlise nälja kustutamiseks. Sündinud on see nende endi algatusel, ilma käsu ja juhatuseta.

Nende mitmesugustes oludes loodud ja töötama pandud raamatukogude seisukord on väga erinev. On raamatukogusid, mis korraldatud teh-

niliselt rahuldavalt ja korralikult töötavad. Kuid sarnaseid on üksikud. Suuremas osas raamatukogudes tuleb esile palju puudusi, mis ei lase loodud raamatukogusid töötada edukalt.

Üheks ja õige tähtsaks puuduseks sõdurite raamatukogudes on, nagu sõdurite-raamatukoguhoidjate ülevaadetest nende raamatukogude tegevusest selgub, raamatute vähesus. On raamatukogusid, kus ainult mõnikümmend köidet. Mõnestkümmest või sajast köitest koosnev raamatukogu ei suuda kunagi mitmekesisiste huvide ja vaimlise tasapinnaga sõdurkonda rahuldada. Pealegi ei ole ka kõik olemasolevad raamatud lugemiseks kohased. Osa neist on liig erialised — seega ühele osale sõdurkonnast vähe arusaadavad. Teised jälle vananenud ja lugemiseks kohatud ja sündmatud. Tuleb see sellest, et osa raamatuid, kui mitte suurem osa, on saadud annetustena. On tavalik nähtus,

et ära antakse harilikult ikka see, mida andja ise enam tarvitada ei taha ehk ei saa, ja see on enamasti iganenud ja lugemiseks kohatu. Harva saadakse annetuste teel häid raamatuid.

Ka ostetud raamatute valik ei ole paljudes kogudes sündinud õnnelikult. Raamatute valimisel on arvestatud vähe sõdurkonna vaimlise tasapinna ja tema huvidega. On palju raamatuid, mis küll head, kuid siiski vähe tarvitamist leiavad, nagu luuletused ja näitemängud. Ometigi on neid muretsetud mõnesse kogusee suurel arvul. Vähe on rõhku pandud raamatute mitmekesisusele. Mõned raamatukogud on muretsenud peamiselt ilukirjandust, millejuures mõnd tühist teost kuni 10 eks. ostetud.

On loomulik, et sõdurid sarnaseid raamatukogusid vähe tarvitavad — nad ei suuda oma raamatutega sõdureid juure tõmmata ega kõita. Ja needki, kes lugeda armastavad, lähevad meelsamini raamatuid laenama avalikkudest ehk eraraamatukogudest, kui need olemas ja nad vastavad laenaja huvidele rohkem.

Kuid mitte ainult ebakohane raamatute valik ei vähenda raamatukogu tarvitamist, vaid ka halb lahtioleku aeg. Mõnes raamatukogus antakse raamatuid välja siis, kui sõdurid teenistuses. Niisugusel juhusel ei saa korralikust raamatukogu kasutamisest juttugi olla. On olemas raamatukogusid, kus üldse kindlat väljaandmise aega ei ole. Et raamatut saada, tuleb koguhoidja üles otsida ja temaga raamatukapi juure minna. Peab olema eriline huvi raamatute vastu, kui sarnane toiming ette võetakse.

Teeb rohkesti takistust raamatukogu kasutamisele kohaste ruumide puudus. Mõned sõdurite raamatukogud on paigutatud koguni ohvitseride kogu ruumesse, kuhu sõduritele juurepääs tülikas ja raske. Loomulikult vähendab see raamatukogu tarvitamist.

Raamatukogude täiendamine sünnib täiesti juhuslikult. Mõnes raamatukogus läheb aasta või paar, enne kui midagi juure muretsetakse. Puudub uuem kirjandus. Muidugi ei suuda sarnane raamatukogu lugejates huvi äratada ega seda alal hoida.

Et raamatukogu korrapäraselt ja kavakindlalt täiendada, selleks on tarvis raha. Seni on kogud raha muretsenud pidude ja korjanduste teel. Vahel on nad ka toetust saanud säästsummest. Toetuse saamine neist summast on ehk väeosa ülemast, tema heaksarvamisest. Seega on toetuse saamine neist summast õige juhuslik. Muidugi ei saa siis juttu olla korrapärasest raamatukogu täiendamisest uute ilmunud raamatutega. Terve raamatukogu tegevus on rajatud juhusele ja on ehk kordaminevast peost, saadavast säästsummast ja selle suurusest. Juhuslikule alusele ei saa aga rajada mingisugust plaanikindlat tööd.

Longanud on seni ka raamatukogude tehniline korraldus. Paljudes kogudes puuduvad nimestikud ja kogudes, kus need olemas, on kokku seatud need oskamatult, nii et kasutamine raske. Sama puudulikult on organiseeritud laenamise tehnika. Mõnes kogus on raamatud koguni inventeerimata. Puudub kindel kodule, mille järgi juhtida tegevust ja toimetada laenamist. Kõik on hoidjast ja tema heaksarvamisest.

Lõpuks olgu mainitud veel üks tähtis pahe, ja see on kindla koguhoidja puudumine. Ükski raamatukogu ei löö õitsele, kui tema hoidjad vahetuvad alatasa. Raamatukogu tehniline korraldus nõuab pikemaajalist järjekindlat tööd. Hoidjate alalise vahetumise juures ei ole aga mõeldav mingisugune järjekindel töö. Tehakse nii kuidas juhtub. Mis üks kavatses ja osalt ehk täies ulatuses teostas, võib teisele paista ebatstarbekohasena ja ta korraldab selle ümber, või lööb kõige peale käega ja laseb minna, nagu ta läheb, olles arvamisest: kauaks mind. Selle all kannatab raamatukogu ja tema tarvitajad. Sellepärast ei peaks koguhoidja kohuseid kunagi panema ajateenija sõduri peale, nagu seda nüüd ette tuleb.

Sellest, et kogul on kindel ja alaline hoidja, on siiski vähe. Tarvis on, et koguhoidjal oleks võimalikult hea üldine haridus ja kirjanduse tundmine. Kõigepealt peab koguhoidja tundma neid raamatuid, mis tal kogus olemas. Siis on tal võimalik soovitada igale lugejale kohast kirjandust ja valida raamatukogu täienduseks uusi kohaseid raamatuid. Kuid heast üldisest haridusest ja kirjanduse tundmisest on veel vähe, et olla hea raamatukoguhoidja. Raamatukoguhoidjal peab olema hea iseloom, oskus sõbralikult ja rahulikult inimestega ümber käia, korda luua ja pidada. Kuid peale selle peab ta tingimata tundma raamatukogu tehnikat, neid viise ja võtteid, kuidas raamatukogu korraldada, et ta saaks ja võiks edukalt töötada. Ühe sõnaga: tal peab olema tarvilik kutseline ettevalmistus oma tööks.

See kutseline ettevalmistus on aga seni puudunud. Selle ettevalmistuse puudumise arvele tuleb kanda osa eelpool loetletud puudustest kaitseväe raamatukogudes.

Selle viimase pahe kõrvaldamisele on juba asutud. Läänud aastal korraldati Kindralstaabi poolt kaitseväelastele - raamatukoguhoidjatele kaks kursust, et anda neile tööks tarvilikke teadmisi ja oskust. Saadud teadmiste ja kogemustega, mida iga koguhoidja peab veel tegelikus töös täiendama ja värskendama, tuleb neil koguhoidjatel nüüd tööle hakata kaitseväe raamatukogude paremale järjele tõstmiseks. Kõige pealt peavad nad muidugi raamatukogudes looma kindla tehnilise korralduse.

Et lüna tarvilist tehnilist korda raamatukogus, selleks peab koguhoidjal olema aega ja võimalust. Nõuda, et koguhoidja omast vabast ajast raamatud korrapäraselt inventeeriks, liigitaks, katalogiseeriks ja välja laenaks, ei ole õiglane ega otstarbekohane. Kuna teistel vaba aeg, peab tema töötama. Selle järeldus on, et raamatukogu töö, kuigi tema vastu algul huvi tuntu, muutub pikkamisi koormavaks ja vastumeelseks. Katsutakse sellest ametist vabaneda ehk kui see võimalik ei ole, siis täidetakse kohuseid vastumeelselt, mille all muidugi kannatab raamatukogu töö. Sellepärast peaks raamatukoguhoidjat, silmas pidades raamatukogu suurst, tema tarvitamise elavust, juuretulevate raamatute rohkust jre. teatavaks ajaks tööst vabastama, et ta võiks pühendada ennast raamatukogule. On koguhoidjale antud võimalus töötamiseks, siis tuleb ka nõuda, et ta töötaks ja näitaks, mis ta suudab teha.

Koguhoidjale töötamiseks võimaluse loomine ja kogu korralduse tarvilisele tehnilisele kõrgusele viimisega ei ole aga kaugelki veel kõik tehtud. Tarvis on raamatukogule ka raha anda, et kogu võiks iga aasta paremaid ilmunud teoseid muretseda ja lasta kõita. Raamatukogu jätta senise korra juure, kus nad said sissetulekuid juhuslikkudest pidudest ja säästsummast, ei või, sest siis kaitseväge raamatukogud ei suudaks täita oma ülesannet.

Võiks tekkida küsimus, kas on mõtet ja tarvidust sõdurite raamatukogude peale kulu- tada, neid arendada ja edendada.

Mis oleks siis sõdurite raamatukogude ülesanne?

Iga raamatukogu, kui ta õieti organiseeritud ja korralikult töötab, on vaimliste varade levitaja. Seni oleme meie sõdurite vaimliste ja moraalsete omaduste väljaarendamisele pannud võrdlemisi vähe rõhku. Vaimliste ja kultuuriliste omaduste arengut ei saavuta meie mitte ainult kõnede ja loengutega, vaid siin on tingimata tarvilik hea raamat, mis aitab sõdurkonda kasvatada ja arendada isamaalises vaimus. Sõjaväeline väljaõpe üksi ei anna sõdurile seda tugevust ja vastupidavust, mis tal on siis, kui sellega seltsib tugev moraalne ja intellektuaalne tunne. Oskus orienteeruda, leida ja ennast aidata igasugustes olukordades on omane vaimliselt arenenud inimestele. See tõstab enesetunnet. Kui meie Vabadussõja õnnelikult lõpule viisime, siis vist küll mitte ainult sellepärast, et meil leidus häid juhte ja et meie endid organiseerida suutsime, vaid ka sellepärast, et meie sõduril oli rohkem enesetunnet, teadmist oma üleolekust, mis ei lasknud teda taganeda ka siis, kui tal tuli võidelda ka kümnekordse ülevõimu vastu.

Kaitseväeteenistuse uus seadus.

Selle aasta 1. jaanuaril hakkas meil maksuma uus kaitseväeteenistuse seadus. Senini käisime üldjoontes endise Vene kaitseväeteenistuse kohustuse seaduse järele, millesse olime sunnitud tegema ajajooksul palju muudatusi vastavalt meie oludele ja nõuetele. See oli paikamise ajajärk. Ühelt poolt Vene suurriigi vananenud seadus oma igasuguste keeruliste ning sagedasti üksteisele vastu käivate täiendavate seletustega, teiselt poolt jälle meie noore riigi erilised huvid ja nõuded, millede põhijooned maksuma pandud põhiseadusega. Siin oli palju, mis üksteisele risti vastu käis. Raske oli tegutseda neis raamides. Oli selge, et kui tahame oma kaitseväge kavakindlalt üles ehitada, siis kõigepealt peame panema temale kindla omapärase aluse. Sellepärast tehti ka vastava seaduse väljatöötamisega algust juba kohe peale Vabadussõja lõppu. Kuid mitmesugustel põhjustel venis töö kaunis pikale, ja alles 1924 aasta sügisel Kindralstaap esitas vastava seaduseelnõu Sõjaministrile. Eelnõuga oli minister nõus ja andis temale käigu. Nüüd aga tuli seadusel läbi käia mitu sõelumise jaama. Esiteks Sõjanõuko-

gu, siis Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud komisjon, selle järele Riigikogu riigikaitse komisjon ja viimaks veel Riigikogu üldkoosolek. Iga aste, harutades esitatud seaduse eelnõud oma kodukorra järele kolmel lugemisel, tegi muidugi selles omad parandused. Kõik see võttis palju aega ja nõudis tublisti tööd. Tööd muidugi rohkesti komisjoni liikmetelt, kuid veel rohkem neilt, kes seda seaduseelnõu pidid komisjonides kaitsma ja selgitama. Lõplikult võeti kaitseväeteenistuse seadus Riigikogu poolt vastu alles 1926 a. märtsikuul ja kuulutati sama aasta maikuul „Riigi Teatajas välja, määrates tema maksmahakkamise ajaks 1. jaanuar 1927 a.

Nüüd siis on kaitseväeteenistuse seadus astunud ellu. See on väga tähtis samm meie kaitsevägele. Kaitseväge korraldus nõuab terve rea igasuguseid seadusi ja seadlusi, kõikide nende alusmüüriks on aga kaitseväeteenistuse seadus. See seadus määrab kindlaks kodanikkude kaitseväeteenistuse kohused, kaitseväge komplekteerimise korra ja mobilisatsiooni alused.

Vabaduse Risti kavalerid.

Sanitäär-kolonel Dr. Paul Tanilas.
Vabaduse Risti I liigi 2. järgu kavaler.

Paul Tanilas sündis 5/17 jaanuaril 1876 a. Viljandimaal *Uu-Suislopa* vallas. Õppinud Tartu gümnaasiumis ja Pärnu gümnaasiumis, mille lõpetas 1897. Sama aasta sügisel astus Tartu Ülikooli õppima arsti-teadust. Ülikoolilõpetas 28 okt. 1902 a. Sõjaväeteenistuses sõjaväearstina 22 juunist 1903 a. saadik vahetpidamata, teenides noorem- ja vanem-arstina mitmes väeosas ja haigemajades noorem- ja vanem-ordinaatorina. 15. Ida-Siberi kütipolguga võttis osa sissepiiratud Port-Arturi kindluse kaitsmisest, mille tasuks arvatud teenistus seal 1 päev 12 päcvaks ja iga kuu aastaks.

Võttis osa Vene-Jaapani sõjast 27. I. 1904 — 7. IV. 1905 a., sealjuures Port-Arturi kindluses 10. III. 1904 — 5. IV. 1905. ja Ilmasõjast 18. VII. 1914 — 1. V. 1918.

Eesti sõjaväeos 21 nov. 1918 a. saadik, olles sõjaväe Tervishoiuvalitsuse ülema abiks. Pärnu garnisoni, 3. diviisi ja diviisi likvideerimise järele 3. jal. rügemendi arstiks. Uuesti formeeritud 3-da diviisi arst 12. VII 1921 a. kuni siamaani.

Sõjaväe Tervishoiu Komitee liige 6 apr. 1921 a. saadik. Sanitäär-kolonel 13. VII 1920., vanusega 25. III. 1912.

Vabariigi Valitsuse poolt on san.-kolonel Paul Tanilasele annetatud sõjaliste teenete eest I liigi 2 järgu Vabaduse Risti ja rahaline autasu.

Vene teenistuses saadud aumärgid: Stanislaus 2 ja 3 järgud mõõkadega, Anna 2 ja 3 j. mõõkadega, Vladimir IV j. mõõkade ja lindiga ning Port-Arturi kindluse kaitsjate rinnamärk.

Kolonel Aleksander Simon.
Vabaduse Risti I liigi 3. järgu kavaler.

Aleksander Simon sündis Viljandimaal Põltsamaa alevis 10 juunil 1877 a. Hariduse saanud Viljandi linnakoolis ja Petrogradis Vladimiri sõjakoolis, mille lõpetas I järguga 1903 a. Sooritas Ust-Isoori inseneri-väe sõjakooli juures sapööri-ohvitseri kutseksami 1904 a.

Teeninud Sveaborgi kindluse rügemendis ja kindluse staabis 5. VIII 1904. kuni 14. veebr. 1918 a. Ülenatud leitnandiks van. 17. IX 1907., st.-kapteniks 17. II 1911, kapteniks 17. II 1915. Eesti väkke astus 1. dets. 1918 a. Olnud: peastaabi reajaoskonna ülem 6. XII 18.—5. IV 19; Vabariigi Sõjakooli ülem 5. IV 19—1. VI 20; vanem käskudetaitja ohvitser sõjaministri juures 1 juunist 1920 a. saadik, olles ühtlasi esilagu ka Sõjakoolis ajaloo lektoriks. Ülenatud kolonel-leitnandiks 17 veebr. 1919., koloneliks kiiduväärt teenistuse eest 24 veebr. 1920. Vab. Val. poolt annetatud I liigi 3 järgu Vab. Rist ja Vabadus-sõja mälestusmärk.

Välisriikide aumärkidest on kolonel A. Simonil Läti „Kolmetähe“ ordu rist ja Poola „Polonia Restituta“. End. Vene sõjaväest omab ta järgm. autähed: Püha Anna III ja II järgu ja Püha Vladimiri IV järgu.

Kol. A. Simon võtab ühtlasi elavalt osa ka seltskondlikest tegevusest. On muu seas Noorte Punase Risti juhatuse liige.

Uus kaitseväeteenistuse seadus, arvestades niihästi endise Vene kaitseväeteenistuse kohustuse seadusega kui ka endiste ja uute Lääne-Euroopa riikide samasisuliste seadustega, on siiski paljudes küsimustes sammunud täiesti iserada. Seda aitasid teostada nimelt ajajooksul järk-järgult välja kujunenud omad kogemused sel alal. See ei ole mitte võõras kaup kodumaa firma all. Pole ka mitte kabineti väljamõeldud uus katse. Vaid, mis võõrsilt võetud, on ajajooksul juba omaseks saanud, ja mis algupärast sisse viidud, on elu ise meilt nõudnud.

Uue kaitseväeteenistuse seaduse peajooned on järgmised:

Kõik Eesti Vabariigi meeskodanikud on kohustatud osa võtma kaitseväeteenistusest ja seda kohustust täitma isiklikult. Kaitseväeteenistuse kohustustest vabastatakse ainult need, kes kehaliste puuduste või haiguse tõttu ei saa kaitseväeteenistuse kohustusi täita. Kõige õiguste kaotamisega karistatud kodanikud määratakse kaitseväeteenistuse asemel kaitseväge huvi kohastele töödele.

Kõigis õppeasutustes õppivad kodanikud peavad õppeasutustes viibimise aja jooksul saama teatava sõjalise ettevalmistuse.

Riigi- ja omavalitsuse asutustesse teenistusse ei või määrata neid täisealisi meeskodanikke, kes ei ole täitnud sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse kohustusi.

Tegelikus kaitseväes teenivatel kaitseväljastel on keelatud igasuguste poliitiliste erakondade, ühingute ja rühmituste juhtivate ja kontroleerivate organite liige olla ja aktiivselt osa võtta poliitilistest miitingutest, koosolekutest ja kihutustööst.

Riigiraudteedel, laevadel ja kõigil teistel riigi liikumisvahenditel sõites saavad tegelikus kaitseväes teenivad kaitseväljastel kõikides klassides 50% sõiduhinna alandust. Samuti on nemad vabastatud kogukonna heaks võetavast isikumaksust.

Kaitseväeteenistuse kohustuse üldkestus on 38 aastat, 17. eluaastast kuni 55. eluaastani, ja ka jaguneb teenistuseks:

a) III järgu reservis 17 a. kuni alalisse kaitsevärke astumiseni;

b) alalises kaitseväes, mille kestus 18 kuud maa- ja lennuväes ning 24 kuud mereväes ja merekindlustes;

c) käsutusväes, mille kestus 3½ aastat maa- ja lennuväes ning 3 aastat mereväes ja merekindlustustes teeniuile;

d) I järgu reservis, mille kestus peale käsutusväes olemise kuni 45 eluaastani;

e) maakaitseväes 45. eluaastast kuni 55. eluaastani.

Alalise kaitseväge moodustavad suundaega teenima astunud meeskodanikud, üleajatee-

nijad ja tegelikud kaitseväeteenistuses olevad ohvitserid.

Kõik meeskodanikud on kohustatud ennast sellel aastal, mille vältel nad saavad 17. aastaseks, 1. juunist kuni 1. novembrini kohalikus valla-, alevivalitsuses või linna politseijaoskonnas teatama. Valla-, alevivalitsused ja linna politseijaoskonnad saavad nende kohta kokku nimekirja ja võtavad neid III järgu reservlaste arvele.

Iga aasta jaanuarikuus on kohustatud kõik meeskodanikud, kes sama aasta esimeseks jaanuariks 20. aastaseks said, teatama oma elukoha valla-, alevivalitsuses või linna politseijaoskonnas kutsealuste nimekirja kandmiseks ja sellejuures esitama oma vanust ja haridust tõendavad dokumendid.

Kutsealuste nimekirjad jagunevad kahte nimekirja: A ja B. Nimekirja A. kantakse kõik need meeskodanikud, kes 20. aastaseks said eelmisel aastal enne 1. juulit. Nimekirja B — kõik need, kes 20. aastaseks said eelmisel aastal pärast 30. juunit.

Veebruarikuul pannakse kutsealuste nimekirjad kaheks nädalaks nähtavale kohale üles kõigile kodanikkudele tutvumiseks. Selle aja jooksul võivad kodanikud kaebusi tõsta nimekirjas ettetulevate puuduste ja vigade üle.

Pärast parandusi saadetakse kutsealuste nimekirjad 1. märtsiks kohalikele kaitseväge ringkonnaülemale.

Kutsealuste kaitseväeteenistusse võtmine on kaks korda aastas. Nimekirja A sissekantud kodanikkude vastuvõtmine sünnib märtsikuus ja nimekirja B sissekantud kodanikkude vastuvõtmine septembrikuus. Kutsealuseid võtab vastu igas maakonnas vastav kaitseväeteenistuse komisjon, mille koosseisu kuuluvad:

esimees: kaitsevägeringkonna ülem,

liikmed: maakonna- või linnavalitsuse esitaja, linna või maakonna politsei ülem, kaitseväge arst ja maakonna või linna arst.

Kaitseväeteenistuse komisjoni asjaajamine sünnib kaitsevägeringkonna ülema juures.

Kaitseväeteenistuse komisjonide tegevuse järele valvab kaitseväeteenistuse peakomisjon ja vaatab läbi ning otsustab lõplikult nende vastu tõstetud kaebused.

Kaitseväeteenistuse peakomisjon asub sõjaministeriumi juures.

Kaitseväeteenistuse komisjoni poolt vastu võetud kodanikud lastakse ajutiselt mõneks päevaks koju puhkusele ja ilmuvad kogumise punkti sõjaministri poolt määratud tähtaegadel — kevadine kutse mitte hiljem sama aasta 16. aprilli ja sügisene kutse mitte hiljem sama aasta 16. oktoobrit. Kogumise punktist saadab kaitsevägeringkonna ülem noored väeosadesse Kindralstaabi poolt määratud kava järgi.

Kaitseväeteenistusse võtmisel antakse ajapikendust kaitseväeteenistusse ilmumiseks: 1) tervislikkudel põhjustel kuni kahe aastani; 2) ühele kaksikvennale — kuni teise kaksikvenna sündaja ärateenimiseni kaitseväes; 3) nooremale vennale, kui vanem vend kaitseväes sündega teenib, kuni vanema venna sündaja ärateenimiseni; 4) majanduslikkudel või perekondlistel põhjustel kuni ühe aastani; 5) keskkoolide ja apteekri õpilastele kuni 22 eluaasta lõpuni; 6) merekooli õpilastele kuni 23 eluaasta lõpuni; 7) tööstuskoolide õpilastele kuni 21. eluaasta lõpuni; 8) ülikoolis ja kõrgemates õppeasutustes õppijatele ajapikenduse andmise tähtajad määrab kindlaks sõjaminister kokkuleppel selle ministriga, kelle ametkonda kool kuulub.

Sundaega teenivad kaitseväelased võivad teenistuse aja vältel väeosa ülema poolt saada kuni 7 päeva korralist puhkust. Väeosa ülemal on õigus puhkusest ilma jätta teenistuskohustusi halvasti täitvaid kaitseväelasi, kuid kiiduväärt teenistuse eest aga seda puhkust pikendada 7 päeva võrra. Puhkepäevadel ja pühadel antavad puhkused ei võeta normi arvesse.

Peale selle võib sõjaminister lubada erakorralist puhkust kuni ühe kuuni; selle puhkuse aja vältel ei saa kaitseväelased aga palka.

Sundaega teenivad kaitseväelased peavad tagantjärele teenima aja, mille vältel nad kaitseväes olles:

a) kohtu- või administratiiv korras vahil all olnud, välja arvatud õigeksmõistetud, või kelle süüdistusasi ära lõpetatud;

b) redus olnud;

c) erakorralisel puhkusel olnud;

d) selle aja, mis üle kolme kuu haigemajades ja tervisparanduslikul puhkusel viibinud, kui haigus või vigastus pole tingitud teenistuskohuste täitmisest;

e) distsiplinaar-karistusena üle kümne päeva kartserarestis viibinud.

Sundaega kaitseväes võib teenida ka enne määratud aega vabatahtlikuna. Vabatahtlikuna teenistusse astuda soovijad peavad sellekohase palvega aegsasti pöörduma kohaliku kaitseväeringkonna ülema poole, juurde lisades vastavad dokumendid.

Vabatahtlikkude arvu igas väeosas määrab kindlaks sõjaminister.

Üleajateenijateks kaitsevärke võetakse tarviduse järele neid, kes oma sündaja kaitseväes ära teeninud. Nende vastuvõtmise kord, tingimused ja teenistuskäik lahendatakse eriseadlusega.

Alalise kaitseväre ohvitseri valmistavad ette kaitseväre õppeasutused. Kaitseväre õppeasutuste kasvandikud loetakse alalises kaitseväes teenivateks. Kaitseväre õppeasutustesse vastuvõtmise tingimused ja kord ning õppeasutuste üldine

korraldus ja kord määratakse kindlaks kaitseväre õppeasutuste seadlusega.

Sundaega teenivad riviteenistuseks kõhulikud kesk- ja kõrgema haridusega kodanikud valmistatakse võimalust mööda reservväe ohvitserideks sellekohastel erikursustel sõjaministri korraldusel.

Kõik 17—55 aastased kaitseväeteenistuse kohustuslised meeskodanikud peetakse arvel. Tegelikus kaitseväes olevaid kaitseväreelasi arvestavad vastavad kaitseväreosad ja asutused; käsutus-, reserv- ja maakaitseväreelasi vastavad kaitseväreingkonna ülemad kohalikkude valla-, alevivalitsuste ja linna politseijaoskondade kaasabil.

Kõik tegelikust kaitseväeteenistusest vabastatud kodanikud on kohustatud 7 päeva jooksul pärast kaitseväeteenistusest vabastamist registreeruma kohalikus valla- või alevivalitsuses ehk linnas politseijaoskonnas. Elukoha muutmise puhul on kodanikud kohustatud 7 päeva jooksul sellest teatama nii endise kui ka uue elukoha järele. Üksikasjalik arvestamise kord määratakse kindlaks juhatuskirjas, mille välja annab sõjaminister kokkuleppel siseministriga.

Ohvitseridel on ette nähtud eri arvestamise kord.

Rahua ajal kutsutakse kaitseväeteenistuse kohustuslisi kodanikke tegelikku kaitseväeteenistusse kas sundaega teenima või eel- ehk kordamis-õppustele.

Sõjaministril on õigus kutsuda Vabariigi Valitsuse nõusolekul õppuste otstarbeks tegelikku kaitseväeteenistusse:

a) kordamise õppustele reservväelasi-sõdureid 4 korda — kokku 6 kuuks; allohvitseri 6 korda — kokku 9 kuuks; ohvitseri 8 korda — kokku 11 kuuks;

b) kordamis-õppustele maakaitseväreelasi-sõdureid ja allohvitseri 6 nädalaks: ohvitseri 2 korda — kokku 3 kuuks;

c) eelõppustele III järgu reservväelasi 2 korda ja kokku 2 kuuks.

Käsutusväelasi võib Sõjaminister oma äranägemise järgi igal ajal tegelikku kaitseväeteenistusse kutsuda.

Mobilisatsiooni korral sünnib kaitseväeteenistuse kohustusliste kodanikkude tegelikku teenistusse kutsumine mobilisatsiooni üldkavade järgi.

Mobilisatsiooni väljakuulutamise otsustab kas Riigikogu või Vabariigi Valitsus. Mobilisatsiooni väljakuulutamise telegrammile kirjutavad alla sõja- ja siseminister. Kohapeal kuulutavad peale mobilisatsiooni telegrammi kättesaamist mobilisatsiooni välja politseiasutused ja alevi- ning vallavalitsused omas piirkonnas.

Kõik asutused, ettevõtted ja isikud peavad mobilisatsiooni alla kuuluvad kodanikud kohe vabastama ja nendega ära õiendama arved.

Kohalikud valla-, alevivalitsused või politseijaoskonnad peavad omas piirkonnas elavatele mobilisatsiooni alla kuuluvatele kodanikkudele mobilisatsiooni kutse kätte toimetama hiljemalt 5 tunni jooksul.

Mobiliseeritaval antakse oma koduste asjade korraldamiseks aega kuni 8 tundi.

Kogumiskohtadest üle 10 kilomeetri kaugel elavad kodanikke on kohalikud omavalitsusasutused kohustatud kogumiskohta saatma omal kulul. Kogumiskohta peab kodanik ilmuma korralikus riides ja tal peab kaasas olema kaitseväeteenistuse tunnistus ja kolme päeva toidumoon. Kogumispunktides on arstline

järelevaatus. Pärast arstlist järelevaatust saadetakse mobiliseeritud kodanikud kaitseväeringkonna ülema poolt väeosadesse mobilisatsiooni kavade järgi. Lähemad juhtnöörid mobilisatsiooni läbiviimiseks annab välja sõjaminister kokkuleppel vastavate ministritega.

Katsemobilisatsiooni toimepanemise õigus on Vabariigi Valitsusel, kontrollmobilisatsiooni teostamise õigus sõjaministril. Nende läbiviimise kord määratakse kindlaks eri juhtnööridega.

Kaitseväge teenistuse kohustuse määruste rikkumise eest võetakse kodanikud vastutusele vastavate nuhtluseaduste põhjal.

J. J. 5

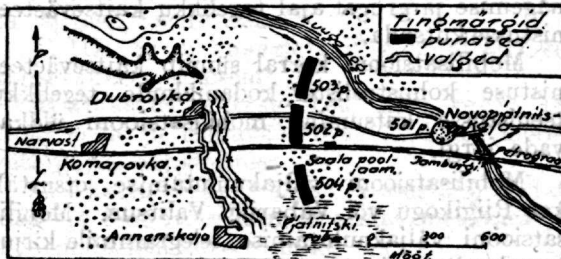
Talvised operatsioonid Luuga jõe rajoonis 1919 a. venelaste valgustusel.

Pealkirja all „Võitlus kindlustatud punktide vastu talvel“ toob N. Vene punaväe juhtide häälekandja „Krasnaja Svesda“ detsembrikuul 1926. a. (nr. 293) huvitavaid andmeid punaste pealetungidest meie vabandussõjaaegsetele seisukolitudele Narva eel ning teeb nende õpiste põhjal üldiseid järeldusi sõjaväe ettevalmistuse kohta talviseks tegevuseks. Allpool toome selle kirjutise täielikult.

„Milles seisab talvise tegevuse erinevus ja mis pärast kasvab kindlustatud punktide tähtsus talvel? Peapõhjusestena võib ära märkida siin järgmisi: väeosade suur rippuvus teedest, kestva lahingu pidamise võimatus (külmade tagajärjel), maskeerimise vajaduse suurendamine ja puhkokohtade valik asulate rajoonis.

Kõik need põhjused on omavahel tihedas ühenduses. Väeosade hargnemine lahingukorda, asumine teedelt lümega kaetud maastikule vähendab jalaväe edasilükkumise kiirust. Mehed väsivad rutem kui suvel. Liikudes saab mees sooja, kuid iga pealesunnitult seisak, eriti kui ta on kestev ja vaenlase tule all, toob kaasa külmetusle järgeva kehalise nõrgenemise. Siit tuleb otsida põhjust asumiseks korteritesse. Tule ääres soojondamine on kahjulik esiteks demaskeerimise mõttes ja teisels ei saa mees, kes on sunnitud soojondama kord üht kord teist külge, füüsiliselt välja puhata.

Näitena olgu toodud episood punaväe operatsioonidest Luuga jõel talvel 1919 a. See näide illustreerib küllalt veenvalt eelöeldut.

Punased väed, jälgides Jamburi alt taganevat vaenlast (P.-L. armee—ms.—) vallutasid novembri teisel poolel Saala pooljaama (9 km Jamburist lääne pool), mille asukoht Leningrad-Narva raudtee liinil (v. skeem). Vaenlane taandus Dubrovka küllasse, kus tema paremad osad ühinesid eestlastega ja panid seisma punaste pealetungi. Dubrovka ja Annenskaja küla eel oli 3—4 realine traataed. Vaenlase

(eestlastel —ms—) olid kaevikud ja kergetüübilised varjendid, punaväe lähenemine neile külladele oli varjatud metsaga, ja ainult 250—300 meetrilisel ribal metsaservast kuni nimetatud külladeni esines lahine maastik. Saala pooljaamast lõuna pool on soo („Pjatnitskij moh“), mis selles osas ka talvel kinni ei külma. Sellepärast ei olud punaväe katsedel — haarata vaenlast vasakult — edu.

Põhjapool on maastik kuiv, metsane, kuid väga kinnine, lümega täidetud orgudega. Katsed haarata vaenlast paremalt poolt ei andnud samuti tagajärgi, sest valged, hoides meid kinni rindel, naelutades kohatadele, löid kergesti tagasi ka haaravad osad. Sügav lumi takistas manööverdumist.

Vaenlane, kartes haaramist vasakult, ehitas seljataguseid teid. Tema (P.-L. armee —ms—) jõudude uuesti kordaseadmise protsess arnes kiire temp, sest meestel oli võimalus kordamööda käia asulates korteris; samal ajal puhkasid punaste väeosad metsas tulelökete ääres. Igapäevased käukirjad nõudsid kategooriliselt Dubrovka äraõtmist, kuid neid ei täidetud. Väeosad kaotasid usu edusse, seda enam et meie kahurvägi peaaegu ei tegutsenud, kuna vaenlase oma töö meile tunduvaid kaotusi.

Viimaks juhtis armee juhatus tähelepanu sellele „tampimisele kohapeal“ (umbes 3 nädalat) ja otsustas organiseerida tugeva kahurväe grupi, mille toetusel siis vaenlast atakeerida.

Kuid ometi ei saanud okastraataiad kahurtule tagajärjel üheski kohas purustatud.

Väeosad, lamades nende eel umbes pool tundi, hakkasid külmetama ja olid sunnitud gruppidega taanduma vaenlase tule all.

Kaotustele viisid siin esiteks mitteamusaamine kindlustatud punktide vastu võitlemise meetoditest, kus manööverdumise vabadus on kitsendatud lume tagajärjel, ja ekslikud lootused, et väelosadel kuidagi „na avos“ läheb korda murda läbi. Sellejuures juhatus ei arvestanud sugugi, millist jõupingutust võib meestelt nõuda.

Peale eelkirjeldatud ebaõnnestunud katse organiseeriti Dubrovka küla haaramist lõuna poolt, mööda minnes „Pjatnitskij moh“ läbipääsmatust osast. Kuid ka see ei andnud soovitavaid tagajärgi, ja seda järgmistel põhjustel. Brigaad, mille koosseisus 500 meest, ilma kahurväeta ja voorita (nende liikumine ei olud võimalik), tegi 50 km rännaku ja jõudis Komarovka küla juurde, ilma et oleks korraldatud teede luuret, sidet diviisi juhatusega ja varustamist.

Arvestades neid mineviku õpiseid ei tohi unustada sõjaväe õpetamist talvisteks tegevusteks. Sõdurit peab treenerima käikudeks lume sees. Suuskadega varustatud sõduritele peab sisendama oskuse „jalastuda“, sest liikumine suuskadel lahingukorras vaenlase tule all on võimata. Juhid peavad omandama selge arusaamise kindlustatud punktide tõsisest tähtsusest talvel, samuti nende punktide vallutamise hoolika ettevalmistuse tähtsusest. Peab meeletama, et kogu

lahingu raskus lasub siin kahurväl, kuna jalaväe lahingus on mõeldav ainult lühikest aega. Jalaväe lahingus omab suure tähtsuse aegsasti oma lähtekohale välja saadetud haarava osa löök, mis ette võetud ühelajal rünnakuga rindel. Samuti on tarvilik väeosade treenerimine õistes tegevustes.“

Nii venelase artikkel, mis olevat kokku seatud „autori isiklise arhiivi materjalidel“.

—ms—

Suusad sõjaväe liikumisabinõuna.

Juba „hallis minevikus“ saadi aru, et vaenlase üllatamisel, temale pealetungil, ta tagaajamisel ja taganemisel mängis „esimest viiulit“ kiirus, millega need ülesanded täide viidi. Sellest tulebki, et kõikide aegade sõjavägedes on alati pandud suurt rõhku liikumisvõimaluste ja abinõude korraldamisele.

Kõige suurema tähtsuse omavad liikumisvahendid partisan- (sissi-) sõjas. Vaenlase üllatamine, ümberhaaramine, talle seljatagant kallale tungimine, ta voodide ja side hävitamine ning ta alaline närveerimine — need on partisanisõja iseloomustavamad jooned. Nende ülesannete korralikuks täitmiseks peab aga väeosade liikuvus olema võimalikult suur ja kiire.

Vägede liikumisvõime on aga alati relatiivne maastikule ja liikumisvahenditele. Kui viimaste hulgas jätame välja lennukid ja õhulaevad, siis määrab peamiselt maastik väeosade liikumisvahendid. Ja põhjamaadel, kus vahelduvad talv ja suvi, osutub ka aastaaeg tähtsaks teguriks.

Maastikust ja aastaajast oleneb suuresti näiteks ratsaväe tegevus. Ratsavägi ei suuda liikuda soodes, mägestikus, sügavas lumes ega teedeta metsades. Sama on maksev ka autode kohta. Ainult tugevad tankid võivad neist takistustest teataval määral üle saada, kuid tank on löögiriist, mitte liikumisvahend.

Jalavägi on ja jääb ainsamaks väeliigiks, mida maastikus takistused kõige vähem paraliseerivad. Jalamees pääseb ju läbi sealtki, kust hobune või mõni teine loom ehk mekaaniline sõiduriist läbi ei saa. Sealjuures tuleb aga arvestada jalaväe pikaldase liikumistempona, mis kõigest 25—30 kilomeetrit päevas ja sedagi ainult soodsates tingimustes.

Sügavas lumes aga ja teedeta maastikus on ka jalaväe liikuvus suuresti halvatud.

Sellest takistusest ülesaamiseks on eri maade sõjavägedes organiseeritud suusaväeosad, eeskätt muidugi Põhjamaadel, kus talvesõjad on ikka olnud harilikeks nähtusteks.

Millal suusaväeosad esimest korda vaenuväljadele ilmusid, on kindlaks määrata muidugi raske. Arvatakse aga juba hämaras minevikus.

Igatahes kaebavad näiteks Skandinaavia vanad ajaloolased „Skritefinnide“ — hüppavate ja liuglevate soomlaste — üle, kes käinud röövimas norralasi ja rootslasi. Nii olevat kord I3. sajandil suusatavad soomlased teinud röövimisretke Norra, mille kestel nad m. s. röövisid ja põletasid maha Trondhjemi kiriku. Põhjamaade vanem ajaloolane Rootsi peapiiskop Olaus Magnus jutustab ka oma „De gentibus septentrionalibus“es“ (ilmus 1555 a.) soomlastest ja laplastest, kes liikusid ja sõdisid suuskadel. On ka kindlaid ajaloolisi andmeid, et juba keskajal kasutati Soomes ja Rootsis suusamehi sõjategevuses.

Soomlased on suuskade arendajatena kuni selle praeguse kujuni tegutsenud rohkem kui ükski teine, ja suuskasid tarvitanud ohtrasti ka oma igapäevses elus liikumisvahendina; nad võtsid suusad esimestena tarvitusele ka sõjaväes. Esimest korda esinevad

Soome suusaväed Pontus de la Gardie juhatusel 1452 aastal Liivimaal. Nende suusameeste abil olevat de la Gardie saanud tegutseda kaugelt rohkem kui teiste väeosadega. Seda aastat hiljem käsib Rootsi kuningas Gustav Vaasa organiseerida Viiburi kindluse komandandil Karjala suusatajaist võimalikult suurema väcosa kindluse ja Karjala kaitseks venelaste vastu.

Jacob de la Gardie — „Laisal Jaagupil“ — oligi ta kuulsal sõjaretkel Venemaal 1610 a. kaasas 4000 suusasõdurit. Suures Põhja sõjas oli Kaarel XII soomlastest ja rootslastest koosnevaid suusaväeosi, m. s. ka retkeil Sise-Venesse ja Norra.

Kuni 30-aastase sõjani esinevad suusaväed kõigis Rootsi sõdades. Siis kaovad nad ja uuesti organiseeritakse neid alles läinud aastasajal. 1808 — 09 a. sõjas on soomlastel ainult mõned suuskadega varustatud kompaniid. Vene võimu päevil oli kõikides Soome kütide kaadripataljonides eriline suusakomando ja peale nende oli Oulu pataljon varustatud ja õpetatud terves koosseisus suuskadega.

Suurima väärtuse omas suusavägi Soome kodu-sõjas 1918 aastal, kus mõlemad pooled olid rohkem arviliselt varustatud suuskadega ja kus suure osa lahingutest otsustas just suusavägi. Praegu pannakse Soomes väga suurt rõhku suusatamisele, eriti sõjaväes ja kaitseliidus. Kõik jalaväe ja isegi mõned eriväeosad peavad läbi tegema põhjaliku suusaõppuse. Samas sihiks korraldatakse nii sõjaväes kui ka kaitseliidus iga talvel hulk võistlusi ja manöövreid. Suureks soodustajaks on siin suusasporti suur populaarsus rahvas. Seal oskab ju peaaegu igaüks suusutada. Ja ühelgi maal ei popageerita suusatamist niivõrra kui Soomes. Pole ka ühelgi riigil nii suurt ja hästi õpetatud suusaväge kui Soomal.

Mis puutub teiste riikide suusavägedesse, siis toome siin nende kohta mõningaid andmeid.

Suusaspordit färkas läinud aastasaja teisel poolel. Soomest ja Skandinaaviast kandus see Kesk- ja isegi Lõuna-Euroopasse.

Norra on ainuke riik, kellel on viimase 200 aasta jooksul tegutsenud alaliselt erilised suusaosad. Sõjaväelise suusatamise alal ongi Norra ceskujuks teiste riikidele, isegi soomlastele. Juba 1747 a. oli Norras kuus 100 mehe suurust suusakompaniid. Rahuajal teenisid need väeosad piiril. Ähvardas aga sõda, siis moodustati vabatahtlikkudest uusi suusaosi. Üldse koosnesid alatised suusaväed väljavalitud meestest, kellel pidi olema vähemalt kaprali auaste. 1808 — 09 sõja järele on suusatamise alal märgata langust, kuid 1860 aasta ümber elustub spordisuusatamine ja ühes sellega muidugi ka sõjaväeline suusatamine. Ilmasõja algul oli Norral 5 kompaniid suusaväge, kes suvel tegutsesid jalgrastatel.

Rootsis on suusasport samuti väga populaarne. Kahe viimase aastakümne kestel on Rootsi end varustanud süstemaatiliselt talvesõjaks. Suusad võeti sõjaväes tarvitusele küll juba läinud aastasaja lõpul. Praegu on Rootsis terved rügemendid varustatud suuskadega ja õpetatud nendega tegutsema.

Ka vabatahtlikus maakaitseväes pannakse suusata-misele suurt tähelepanu.

Šveitsis on suusatamine sama populaarne kui Põhjamaadeski. Et seal siiski suusatamist sõja-väes ei õpetata, tuleb miilitasüsteemist, mis seda lihtsalt ei võimalda. Suusasõdurite õpetamine on üldise suusalüüdi käes, kus seda teostab eriline sõja-väeline suusakomitee. Esimest korda võeti suusad tarvitusele Gotthardi väeosades 1893 aastal. Nüüd on armees ja eriti kõik Alpi-pataljonid varustatud suuskadega. Ilmasõja esimese talve kestel õpetati mitu pataljoni liikuma suuskadega. Üldse seisab suusatamine Šveitsi sõjaväes sama kõrgel tase-pinnal kui Norraski.

Prantsusmaal võeti suusad sõjaväes tarvitusele keel enne kui neid seal spordiabinõudena tunti. Alles sõjaväest õppis Prantsuse mägestiku rahvas suuskasid kasutama ka eraelus. Aru saades, et sõjaväelise suusa-tamise eeltingimuseks on suusaspordi populaarsus rahvamassides, teeb Prantsuse sõjaväe juhatus laialdast propagandat suusaspordi harrastamiseks. Suusa-vägede õpetamisel on tehtud samuti väga palju tööd. 1903 a. asutati eri normaal-suusakool — „École normale de Ski“ — kus ette valmistatakse suusatamise õpetajaid sõjaväele. Esimesteks õpetajateks selles koolis olid kaks Norra ohvitseri. Enne Ilmasõda asutati veel kaks samasugust kooli. Tagajärjed olid head. Juba 1911 a. teenisid Voges mägestikus 150 mehe suurused suusakompaniid. Ilmasõja algul oli Prantsusmaal olemas tugev suusakaader, kuid peagi sulas see lahingutes sakslaste vastu kokku ja uusi suusamehi polnud täienduseks saadaval. Suusatamine polnud veel populaarseks saanud. Isegi ohvitseridest tundus puudus. Sõja viimastel aastatel võis Prantsus-maal saata sakslaste tugevate suusapataljonide vastu ainult väikesed ja nõrgad suusakomandod.

Itaalia on ka organiseerinud Alpides suusaväed. 1901 a. asutasid paar sakslast Torinosse suusaseltsi, ja sellest ajast peale on Itaalia sõjaväes harrastatud suusatamist. 1908 a. avaldatud korralduse järele pidi iga Alpi-kompaniis olema vähemalt neli suusa-sõdurit, n. n. „skiatorid“, kes omandanud oma oskuse erilises suusakoolis või kursustel. „Skiatorid“ õpeta-vad omakorda kompaniidesse õppima saadatud mehi. Enne Ilmasõda oli Itaalia Alpi vägedes 3—5 mehelised suusasalgad, kokku umbes 750 meest. Sõja ajal suurenes see arv mitmekordseks.

Saksamaal on sõjaväeline suusatamine tekkinud sõjaajal. Tõsi, suusad said juba 1880 aasta ümber Saksa mägestikkudes tuttavaks ja siis katsus ka Preisi sõjaministerium neid sunduslikult sõjaväes tarvitusele võtta. See katse aga äpardus, sest puudusid kogemused ja oskus asja korraldamiseks. Suudeti õpetada väheseid suusakomandosid mägestiku garnisonides. Et sõjaväe katse suusaspordi elustada ja suusavägesid organiseerida äpardus, siis asutati 1905 a. Münchenis üldine suusalüüt, mis võttis oma tegevus-

kavasse ka suusatajate õpetamise sõjaväele. Ilma-sõja algul kutsus liit vabutahtlikke suusavägedesse, mida siis hakati organiseerima. Hoog oli suur ja peagi oli Saksal võimalik saata hulk tugevaid suusa-pataljone väerindadele. Voges-mägestikus ja Kar-paatides teenisid kogu sõja kestel hästi varustatud Saksa suusaväed.

Austria-Ungari kellel suured mägestikud ja laialdased piirid, leidis juba läinud aastasaja kesk-paigas tarvilikuks võtta suusad sõjaväes tarvitusele 1891—92 a. olid juba kahel jäägri-pataljonil omad suusakomandod. Hiljem asutasid neid ka teised väeosad. 1917 aastast peale korraldati sõjaväes iga aasta üldised suusatamiskursused ohvitseride välja-õpetamiseks suusavägede jaoks. Õpetajateks olid norralased ohvitserid. Ilmasõja ajal oli Austria-Ungaril olemas teguvõimne suusavägi, mille täiendami-se võimaluste eest oli juba rahuajal hoolitsetud seevõrra, et vabatahtlikke polnud — nagu Saksas — vajagi. Karpaatides sõdisid kaksik-monarkia suusa-väed kõrvuti Saksa suusaväega.

Jaapanisse on samuti tunginud suusaspord. Selleks mõjus kaasa Vene-Jaapani sõda. Siiski tulid suusad Jaapani sõjaväes suuremal määral tarvitusele alles 1910 a. Suusatamise õpetajaks oli seal keegi Austria major. Nüüd õpetatakse iga aasta tuhanded „tõusva päikese maa“ noori sõdureid suusatama ja jaapanlased olevat suusatamise õige osavad.

Venes on tehtud ka katsed suusatamise too-miseks sõjaväkke. Juba tsaarivalitsuse ajal organi-seeriti mitmes Põhja-Vene ja eriti Siberi kaitirüge-mentides erilised suusakomandod. Nendel polnud siiski suuremat tähtsust, sest suusatamine pole Venes olnud kunagi populaarne rahvaspord, ja ilma selle eelduseta ei saa suusatamist teha ka sõjaväes laiema-ulatuslikeks. Ilmasõja esimesel talvel ootasid vaen-lased Vene suurte suusavägede ilmumist Karpaatidesse, imestusid aga suuresti, kui nad seal ühtki Vene suusa-sõdurit ei näinud.

Nõukogude Venes propageeritakse suusata-mist erilise innuga. On moodustatud rohkearvulised suusaväeosad ja on tellitud väljamaalt suuske väga suurel arvul. Ka rahva hulgas tehakse laialdast kihutus-tööd suusaspordi levitamiseks. Et Venemaal on juba sellel alal ka sõjaväes midagi suudetud teha, seda näitasid juhtumused Karjalas 1920—1922 a. Kuid seal olid eesotsas Soome punastest moodustatud suusa-väed, kes teatavasti ühed parematest.

Nagu ülaltoodud andmetest selgub, on suusad juba nii mõnegi riigi sõjaväes tarvitusele võetud. Ja see on ka väga loomulik, sest maastik ja talvesõja võimalus sunnivad otsima kiiremaid liikumisvahendeid.

Meil Eestis oleks ka viimane aeg hakata suusa-spordi intensiivsemalt harrastama ja populariseerima. Praegu olemas suusatamise peaaegu ühel tasapinnal venelastega. Ja siiski on meil harilikudel talvedel küllalt lund.

Juriidilised näpunäited.

K. Selter.

Nr. 4. Missuguses korras võib sündida riigi-teenija vallandamine teenistusest?

Endiste Vene seaduste põhjal võis riigi-ametnikke vastu nende tahtmist teenistusest vallandada 1) kohtuteel — seaduses ettenähtud kuritegude pärast, 2) distsiplinaar korras, ja 3) ilma põhjuseid teatamata. See kolmas vallandamise tee, mis ette on nähtud Sead.

Kogu III k. prg. prg. 788 ja 838 p. 3, oli laialt praktiseeritav nende hõlbustuste tõttu, mis ta vallandamise toimetuse läbiviimisel pakkus: ülemusel ei tarvitsenud ametnikule süüdistust konkreetse üleastumises ette panna ega seda põhjendada, ning ametnik omalt poolt lahkus teenistusest ilma kompromiteeriva kohtu-otsuseta või distsiplinaar karistuseta. Muidugi

avas sarnane ilma põhjenduseeta vallandamise õigus ülemusele laiad võimalused omavoliiks, ja võib ütelda, et mitte alati ametnikud, keda S. K. III k. prg. 788 korras vallandati, teenistuseks kõlbmatud ei olnud.

Eesti valitsemise praktika algaastatel toimetati mitmel puhul riigiteenijate vallandamist kõne all olevate Sead. Kogu III k. prg. prg. 788 ja 838 p. 3 korras, s. o. ilma põhjusi teatamata. Riigikohus, kes neid vallandamise asju kaebuse korras harutas, tunnustas ülemuse tegevuse õigeks. (Riigik. Adm. Osak. otsus 22/519 Raksi asjas). Hiljem aga Riigikohus on asunud vastupidisele seisukohale ja järjekindlalt seletanud, et riigiteenijate teenistusest vallandamine administratiiv korras Sead. k. III k. prg. prg. 788, 789 ja 838 p. 3 põhjal on Eestis oma maksvuse kaotanud (Riigikohtu Adm. Osak. otsused 23/971 Kraus'i asjas, 24/475 Matti asjas ja Nr. 32/25).

Neil põhjustel peab ütleva, et riigiteenija teenistusest lahtilaskmine võib praegusel ajal sündida järgmisel kolmel teel: 1) kohtuotsuse põhjal; 2) distsiplinaar karistusena — ametist eemaldamisena ja 3) riigiteenistuse seaduse (R. T. Nr. 149 — 1924 a.) prg. 42 ettenähtud korras, s. o. Vabariigi Valitsuse otsusega. Tähendab, endisest kolmest vallandamise viisist on ära langenud üks — S. K. III k. prg. prg. 788, 838 p. 3 ette nähtud tee, kuna selle asemele on astunud uus kord, mis riigiteenist. sead. prg. 42 ette nähtud.

Kuna vallandamisi kohtuotsuse põhjal vähe ette tuleb, pakub vallandamine distsiplinaar korras nii ülemusele kui teenijale suurt praktilist huvi, mida alalised järelepärimised ja lahkarmised sel alal tõendavad.

Riigiteenijat võib ametist distsiplinaar korras vallandada see ülem, kelle kompetentsi kuulub selle teenija ametisse määramine (Nuhtl. sead. prg. 69 märkus). Distsiplinaar korras vallandada võib ainult sarnaste süütegude pärast, mis samas Nuhtluse seaduses ette nähtud ja mille eest karistuseks on otsekohe ette nähtud ametist vallandamine (eemaldamine). Kui aga süüteo eest on ette nähtud mitu karistust ja nende seas on kas või üksainus karistus, mille alla süüdlane ainult kohtuotsuse põhjal võib langeda, näit. teenistusest väljaheitmine, (ИСКЛЮЧЕНИЕ) ametist kõrvaldamine (отрешение от должности) ühes keeluga kunagi sama ameti peal teenida, mahaarvamine teenistuse ajast, noomitus ühes teenistuselehte sissekandmisega, türmivangis-

tus, vangirood ja sunnitöö, siis ei või ülemus asja distsiplinaar korras otsustada, vaid peab süüdlase kohtu alla andma.

Kui ülemus riigiteenijale distsiplinaar karistuse määrab ja eriti — kui ta teda distsiplinaar korras vallandab — ametist eemaldades, siis peab ülemus, nagu kohuski, ametnikule süüks pandava teo kvalifitseerima vastavalt Nuhtluse Seadusele ja ära tähendama, missuguse Nuhtluse Seaduse põhjal karistus on määratud. Distsiplinaar korras karistatud teenija võib edasi kaevata, kui ta otsusega rahul ei ole, või nõuda tema andmist kohtu alla (Sead. K. III k. prg. 789). Kohtu alla andmist võib karistatu nõuda aga ainult selkorral, kui karistus seisib teenistusest vallandamises.

Distsiplinaar korras riigiteenijat teenistusest lahti lasta võib eriti järgmiste süütegude eest: puudujäägid riigivaranduses ilma kurtarviduseeta (N. S. prg. 357); palgamääramine teenijale mitme koha järele, kui see lubatud ei ole (prg. 390); meelega ilma põhjuseeta karistuse määramine alluvatele, kui see süütegu kordub üle kahe korra (prg. 401); teenistusest puudumine neljandat korda (prg. 413); teenistusest puudumine esimest korda, kuid kui see vältas neli nädalat (prg. 414); teenistusse hiljaksjäämine või teenistusest varem äramine seitsmendat korda (prg. 416 p.1); korrapidamisele mitteilmumine või korratu ülespidamine korrapidamisel (prg. 416 p. 3); kõrvaliste riigi- või erasummade hoidmine kassas eraldamata otsekohestest riigisummadest, kui see süütegu kordub kolmandat korda (prg. 470); arvepidamise eeskirjade rikkumine kolmandat korda (prg. 474).

Kui riigiteenija vallandamiseks kohtu või distsiplinaar korras kindel süüdistus puudub, kuid teenija tegevus riigihvidele kahjulik on, siis võib Vabariigi Valitsus teenija vallandada pärast sellekohast juurdlust ja vallandatava seletuse ärakuulamist (Riigiteenistuse sead. prg. 42).

(Riigikohtu Administratiiv Osak. otsus Nr. 32 — 1925 a.).

Lõpuks olgu veel tähelepanu juhitud ühe Riigikohtu otsuse peale (Riigikohtu Adm. toim. 23/859. Ambergi asjas), kus üteldakse, et karmide distsiplinaar karistuste tarvitusele võtmise korral, nagu ametist vabastamine, peab ülemus ettevaatlikult talitama ja igatahes vähemalt enne seda süüdistatava isiku seletuse ära kuulama. (Sead. Kogu II köide, kub. As. sead. § 173.).

Ühe vana Kuperjanovi partisanid sõjamälestusi.

Katkendeid lahinguist ja muust.

(Lõpp.)

Hintsenbergi mõisa juures hiilisime kavalasti ja ettevaatlikult. Liikusime edasi nii umbes 2–3 klm. Äkki kõlas kõrvulukustav pauk. Veltveebel H. viskas oma meestega kohe pikali. Aga leitnant Pedak kärgatas: „Veltveebel, kurat!“ Seepäälle tõusid mehed kähku üles ja jätkasid liikumist. Nagu hiljem selgus, tahtsid sakslased Hintsenbergi jaama lähedal väikese silla õhku lasta, mis aga ei õnnestunud. Sellest see pauk.

Hintsenbergi lahingu ajal oli tuju häa. Tuli vihma ja kuule nii mis plagises. Aga meeolelu suurendas see, et üle mõne päeva jälle vihatud Landeswebriga koos oleme. Sakslane tulistas pööraselt. Meil ei läinud korda esimesel päeval Hintsenbergi jaama vallutada, mida eriti takistasid ka päratu kõrged ja keerulised traataiad, milliseid ma varem kusagilgi veel pole näinud. Istusime öö otsa külma vihma käes. Kõõgid aga ei jõudnud meile järele. Läksime ise neid otsima. Kokk Tombach hädaldas, et nüüd vast ehk saab pragada hiljaksjäämise pärast. Tõi proovid. Kuid supp oli aegsasti valmis tehtud ja nüüd — juba päris hapu. Kästi kohe uus supp valmistada eeloleva päeva produktide ja osalt muidugi ka eelseisva „soomuse“ arvel, sest Hintsenbergi jaama vallutamisel lootsime saada sakslastelt nii mõndagi... Hommikul olid sakslased jaamast välja löödud. Meie marssisime aga kohe sisse. Seal tungisid ühest majast kaks sakslast välja ja lüüsid. Üks pääsis, teise aga püüdsime suure kilkatõrje ja karjumisega kinni.

Varsi läksime Rodenpoisi jaama võtma. Keset lahingmõllu ilmub sakslaste poolt äkki auto suure valge lipuga, lisaks veel mingi Ameerika lipu taoline riidetikk. Auto tuli ja taganes. Kompaniitõlem keelas kohe meie tule: olevat parlamentöörid. Jõudsid siis teised lõpuks meie juure ja teatasid, et vaherahu asjus läbi soovivad rääkida. Tähen dati, et mis rahust võib juttu olla, kui teie patareid meid tulistavad. Viimati saatsime nad ülemuse juures, patareid aga vaikisid varsi. Sakslased olid rõõmsad ja löid laulu ning kogusid Rodenpoisi jaama juure. Kuid peagi tuli meile käsk jälle edasi tungida. Sakslased ei märganud Rodenpoisi juures meie edasiliikumist. Olime kaunis ligidal juba, siis alles karjusid nad: „Ärge tulge — on rahu, anname tuld!“ jne. Ltn. Pedaku pihta visati granaat. Samal silmapilgul kõlas ka ta käsklus: „Tuld!“ Lahing oli äge. Tule vaheaegadel kostsid nii meie kui ka vaenlase haavatute hoiged. Rünna kule minnes püüdis iga mees meist teistest üle karjuda. Pannin sõrmed suhu ja vilistasin, sest karjumine üksi ei aidanud. Mõned huikasid ja kisasid muidu. See oli tõesti rünnak, mida varem pole näinud. Rodenpoisi jaam oli käes. Tulistasime ägedalt taganevaid sakslasi. Kuulipildujate rauad olid punased, kuid ikka ja ikka tõmmati uus lint peale...

Rodenpoisis otsisime majad ja urkad läbi. Leidsime palju sakslasi. Nad ei jõudnud põgeneda meie

hulkiire jaama ja alevi vallutamise tõttu. Samal ööl sõitis tagasi ka rahupalujate auto, millega ka kapt. Kuslap kaasa sõitis, vist vaatama kuidas Riias lood vastuvõtmiseks on.

Valgejärve juures arenesid tõsised lahingud. Juba öhtuks langesid siin mõnedki partisanid. Lahingu ajal töid läti naised meile mitme versta tagant piima ja võileiba ning pakkusid seda ilma rahata. Nad olid sama julged nagu meiegi — sõjamehed. Oli kurb näha, kuidas nad nutsid meie meeste surnukehade juures ja silistasid nende päid...

Vihaselts heitlesid meie partisanid, ka vaenlane ei teinud nalja. Lõpuks rauges vastase jõud. Kpt. Kuslap tegi korralduse jätta Riia linn ilma veeta, ja ta jäigi, sest Riia veevärk asus Valgejärve ääres ja oli meie käes. Lahing kestis paar ööd-päeva. Kaotasime nii mõnegi vahva partisanid. Erilist tänu võlgnesime 6-ndale polgule, kes vaenlasele suurt kahju tegi. Et 6-nda polgu tööd lõpetada, tungis kpt. Kuslap oma rooduga mitmest vaenlase ahelikust läbi ja vallutas tormijooksuga vaenlase viimase vastupanupunkti künka otsas, saades sealt palju sõjavarustust: kahureid, miini-, granaadi- ning kuulipildujaid jne. Üldse kõik, mis asus siinpool Jegeli jõe, langes meie kätte, tänu kpt. Kuslapu hulljulgele tormijooksule. Landeswehr oli löödud. Partisanid marssisid Riia poole, kuid Riiga meie ei pääsnud, sest sel päeval kell 12 algas vaherahu. Meid toodi Raadi mõisa puhkusele. Enne aga saime Valgas uued inglise riided — vist kingitus meie töö ja vaeva tasuks.

Raadi mõisas oli kibeda töö järele paris mõnus puhata. Aina lilled ja lõbustused, õnnesoovid ja „elagu vahvad partisanid“ — see kordus iga päev. Kuid kestis see vaid üks nädal. Pihkva rajoonis oli meid jälle tarvis. Muusika saatel marssisime jaama. Milline ärasaatmine... Oi, oi, oi!

Varsi olime Pihkvas ja sealt Porhovi. Balahovitš oli saanud kloppida ja meie pidime asjad jälle „klaariks“ tegema. Siin sai surma ka ltn. Piip. Liig julgelt ahelikku kontroleerides tabas teda vaenlase kuul. Kukkudes hüüdis: „Sanitar, sanitar.“ Jooksin juure ja sidusin ta haava kuidagi kinni. Tegime püssidest kanderaami ning viisime ta ½ klm tahapoole. Hoigas. Andsime talle juua. Viimati leidsime ühe sanitari, kes kraavis magas (sest oli öö). Pika peale õnnestus leida ka hobune ja paigutasime haavatu vankrile. Et ltn. Piibu seisukord tõsine näis, tahtsin küsida, kas ta soovib vast omakstele midagi teatada — kuid ei julgenud riisuda õnnetu viimast lootust. Lõpuks küsisin siiski. Näis, nagu tahaks ta midagi ütelda, tegi abitu liigutuse ja suri — see julge partisan.

Meie pealetung jätkus. Surusime vaenlase teisele poole Vorobjebo küla.

Huvitav oli näha Dubrovo küla juures, kuidas vene valgekaart kahuritest tulistas: iga paugu järele hüppasid kahurirattad kõrgele üles ja kuul kukkus ikka vähemalt 2 kilomeetrit märgist kõrvale. Venelased vandusid hirmsasti ja imestasid. Putilovi külast Dubrovosse minnes kohtasime teel Balachovitši, kes kinnipüütud kommunistidele „kohut mõistis“. Laulsime mingit lorilaulu. Balachovitšist mõeldes käskles ta oma meestele: „Valvel, paremale vaat!“

Lauluga läksime ka Putilovisse uuesti tagasi. Ootamatult punaste kogupauk. Sattusime segadusse. Kuid kpt. Kuslap kahmas voorist kuulipilduja, seadis aia otsa ja muudkui säristas. ltn. Unt oli seekord ka meie kompanii juures. Ta võttis voorist püssi ja ütles: „Mehed, meid on sisse piiratud. Kuid läbi peame lööma!“ Balachovitši mehed olid ka seal. Nende kuldsootnja pistis kohe kabuhirmus plagama, looksid läbi kapsaste nii et lust vaadata. Aga läbi löime ausasti ka nendetagi.

Osertsõi küla vallutasime kiirtempo. Külas sõime päris hea isuga mett, kuid lambaid praadida ei saanud. Tuli ratsa käskjalg ja teatas, et tuleb taanduda. Umbes 2 km tagasi tõmbunud, läksime uuesti Osertsõi külla tagasi. Hakkasime parajasti lambaid vaatama, seal näeme: suured punaste voorid liiguvad Putilovi suunas, kus meie staap asus. Punaste patarei aga tulistas. Kpt. Kuslap läks patareid võtma, seni pidime ootama, ja kui patarei meie käes, alles siis tohtsime voorile kallale tungida. Kuid ltn. Karuškinnärveeris vähe ja viis meid kohe voori kallale.... 8 mehega löime segadusse voorid. Kahjuks ei olnud meie suurt põhjust rõõmustamiseks: saak ei tasunud vaeva.

Kusova küla. Seal elasime hästi. Kahe nädala jooksul sõime punaste arvel ära üle 100 lamba, 2 mullikat, võid jne. Katlast keegi ei söönud, vast ainult mõni laiskvorst. Tõstisime pomme ja olime rõõmsad. Peagi saadeti meid valvetõkkesse. Pagana igav amet: ainult vaata ja valva. Ajaviiteks ronisime mitu korda päevas katusele, tantsisime jne. Ühel hommikul tornab Jaak Pürg — mulk — meie majja (s. o. küüni) sisse ja karjub: „Punased tulevad!“ Vast üks minut, ja mehed olid kõik väljas kohtadel (need olid enne kätte näidatud) Uurime ja uurime, aga ei näe ühtki punast. Viimati selgus: Pürg, olles luurpilkonnas, nägi karjamaal lahtiselt jalutavaid hobuseid, kes talle vastu tulid. Ta laskis paugu õhku, aga seisra ei jää ükski. Seepeale arvanud ta, et küllap need on ikkagi punased ja — häiris kogu neljanda kompanii. Pärast sai selle loo arvel palju nalja.

Varssi toodi meid tagasi Pihkvasse. Asusime linna ligidal Korõtovo suvilas. Igal mehel oli omaette tuba, minul aga kogu maja. Vaevalt suutsime aga Pihkva õrnemooga sobitada tutvusi, siis pidime jälle lahkuma. „Ent nii mõnelgi püsivad mälestused, neist päevist vist praegugi.“

Irboska-Ostrovi teel löime punastega lahingut, istudes hernepõllus ja süües kaunasi. Novaja külast töid poisid ämbritäie kurke. Oli heameel, ent lühike-

seks. Vene kurgid olid sedavõrd soolased, et soola kas või heeringaid. Süüa neid oli võimata.

Võrul puhkusel. Kuid siin oli igav. Mehed rääkisid, et kaugelt parem juba liinil kui siin igavuse pesas. Ka „soomus“ oli lõpukorral.

Korraga hakati rääkima, et läheme jälle Landsewehri vastu. Minek tuligi. Sõitsime Tartu ja seal edasi Tapale, kust rong aga liikus Narva poole. Nüüd arvasime, et istume Narvas laevale ja purjetame Liibavisse, sak laste selja taha. Mehed rõõmustasid. Lootsid nad ju üle elada keerulisemaid juhtumisi, sest punaste kloppimine oli väga lihtne ja tüütu pikapeale ning ei pakkunud enam huvi. Igatseti tõsisemaid jõukatsumisi. Jõudes Narva jaama, näeme platvormil valgekaardi valge-sinine-punast lippu. Rong liikus veel, seal hüppas ltn. Rätsepp maha ja kiskus lipu tükkideks. Sest partisanid ei sallivat, kui meie maal peale sini-must-valge lipu veel teisi lehvib... Et meil Narvas aega oli, siis läksime linna jalutama. Mina, allohv. Jaago ja ohv. aset. Einsild. Tahtsime „Võitlejasse“ peole minna, aga ei lasta ilma piletit saali. Einsild pragas hullupõõra ja läks ikkagi sisse. Nüüd võtsime ka meie paar preilikest kae alla ja läksime ka omakorda. Kuid seal informeeritud juba komendantuuri, et mehi saadetakse meie vaigistamiseks. Sekeldused jäid siiski tulemata. Keegi korakaitaja tähendanud, et ei maksa parem partisane puudutada ja takistada, sest nad on ju hullud ja neid ei peeta mujal kui liinil, kuhu nad varsti ka ära sõidavad. Varssi tulid peole ka soomusrongi mehed. Vaatasid näidendit ning lõpetasid selle poole peal. Sest tükk olevat igav ja ainult ajaraisk. Tõstsid pingid nurka ja hakkasid kohe tantsu uhtuma. Peolt endi tuttavaid koju saates hakkas kaitseliit meiega keelatud ajal liikumise pärast tüli norima. Aga varssi taganesid nad ja kadusid üle plankude ning aedade.

Narvas laadisime laevale. Laadimine kestis pikka ning ajarahkusel torkas meile silma palju vene valgekaardi lippe. Formeerisin ühe salga ning läksime lippe korjama. Tõime terve teise poole Narva lipud ära ja tegime neist jalanartsud. Kusagil, vist valgekaardi staabi eest, oli lipp liig kõrgel. Muretsesime redeli ja kohe oli seegi meie käes. Üks vana prillitatud Vene kindral tuli välja, vaatas ja ei rääkinud sõnagi. Narvakad hoiatasid küll, et ärge nende lippe puutuge — vahekord läheb halvaks. Meie põhimõte oli: Narva on Eesti linn ja teisi värve siin lehvida ei tohi.

Kui lõppeks juba laevaga merel olime ja märkasime, et laev ikka Liibavi poole ei tossuta, vaid Petrogradi sihis, siis andis „soomus“ jälle kõneainet.

Jõudsim Peipiasse. Läksime appi ingerlastele. Kernovo küla juures oli äge lahing. Üks raskekahuri kuul kukkus otse meie sekka ja lõhkes. Aga enne ei saanud temast õieti arugi kui juba plahvatus mööda oli. Siis viskusime pikali — noh, nii viisakuse pärast. Pärast lõhkes veel üks mürsk üsna meie ligidal. Üks mätas lendas mulle selga, nii et seljaluu mitu nädalat tagant järele haige oli. Lahing võttis ikka ägedama kaju. Läksime ltn. Hansoniga torni, vastu mäge. Tagumiste meeste kannatus aga katkes ja nad hakka-

sid laksma üle esimeste peade. Kuulid aina vingusid. Seal keeras ltn. Hanson südametäiega ümber ja haarates revolvri lasi lendu nii mõnedki kurjad sõnad. Ja see aitas.

Voroneži juurest tõime põdra-sarvi ja üle täis-
topitud karunaha. Selle andsime kõõgimeeste kätte. Nad tirisid teda lahingus ikka kaasa, supipaak paigutatud käppade vahele. Selle karuga, kui hiljem Tartusse puhkusele tulime, marssisime jaamast läbi linna Sakhapuule. Auvahid olid tal ümber. Ise aga laulsime: „Vändra metsas Pärnumaal lasti vana karu maha“ jne. Inimesed vaatasid uudishimulikult ja naersid.

Ust-Ruditsja juures oli meil jälle kõva lahing. Punased tulistasid meid peale küla vallutamist kahu-

ristest. Aga kuulid kukkusid kõik võimata kaugele. Meie aga tegime tuld, naljatasime ja naersime ning ohv. aset. Sepp põletas tukkudes endal sineli ära.

Lõpuks olime Jelisseevi jahilossis puhkusel. Teha ei olnud midagi, käisime vaid luurel ja tööme vange ning panime neil kartulid koorima, sest ise meie seda tööd teha ei viitsinud. Jelisseevi juures sai ltn. Hanson kergelt haavata. Olnud siin kolm nädalat, tulime Peipiasse ja sealt tagasi Narva. Mingit lärmi siin meie enam ei temud. Aeg hakkas tõsisemaks muutuma.

Narvast Tartusse — ja nii ehk on lõpki neil juhtumistel liinil ja seljataga.

—a—

Kindralite ja kolonelide informatsiooni tsükl.

(Cycle d'Information des Généraux et des Colonels).

4. nov. — 10. det. 1926.

Nagu nimetus näitab, oli tsükl korraldatud informatsiooni otstarbel, selleks et osavõtjaid tutvustada uuemate ideedega, et neile anda võimalust omavaheliseks mõttevahetuseks mitmesuguste suuremate üksuste juhtimisse ja väeliikide koostöösse puutuvate küsimuste üle. Sarnaseid kursusi korraldatakse Prantsusmaal kindralitele ja kolonelidele iga sügise ja alati on nendest osa võtmas ka rohkesti väljamaa ohvitseri. Käesoleval aastal oli tsüklile komandeeritud järgmiselt: prantslasi 8 kindralit ja 33 koloneli, üldse 41. Viimastest jalaväelasi — 19 (1 reserv ohv.), ratsaväelasi 5, suurtükiväelasi 5, lennukiväelasi 2, inse-närväel. 2. Väljamaalasi: 8 kindralit ja 21 koloneli, nendest. eestlasi 1, inglasi 2, kreeklasi 4, poolakaid 2, norraasi 1, rumeelasi 7, serblasi 2, tšehhi 5, türkiasid 6.

Võidetud riikidest on Türgi esimene, kelle ohvitseri võitjad on lubanud õppima tulla. Kui kord üks Serbia kindral teatud imestusega ühele Prantsuse kolonelile tähendas, et ta hästi aru ei saa, miks need erdised vaenlased vastu on võetud sõprade hulka, ütles viimane: „Mina ka ei tea...“

Suurem osa kursusest osa võtjatest väljamaa ohvitseridest oli juba mõnd aega Prantsusmaal viibinud, et keelt õppida ja väeosades staaži teha. Sarnane ettevalmistus oli ka täiesti tarvilik, sest kursuse programm oli nii laialdane ja töötamine nii intensiivne, et need, kes Prantsuse oludega mitte küllaldaselt polnud kodunenud, ei oleks jõudnud õppetööd jälgida.

Siinkohal olgu tähendatud, et kui ka meilt tulevikus kedagi sellele kursusele tahetakse saata, siis peaks see ohvitser vähemalt pool aastat varem siia tulema, et temal võimalik oleks väeosades tarvilik staaži läbi teha.

Elmistel aastatel oli kursuse programm kokku seatud nii, et algul tuli käsitleda jalavägi, siis ratsavägi jne. Nüüd aga oli reljeefsemalt esile tõstetud väeliikide tiheda koostöötamise tarvidus ja sellepärast ei asunud kunagi järgmist lahinguperioodi harutama enne, kui eelmine kõigekülgset läbi polnud sõelatud.

Tõttati konkreetsete ülesannete varal. Armeekorpu- ja diviiside operatiiv käskudega anti teatud seisukord ja siis seati üles küsimused, milliste peale

ohvitseridel tuli anda motiveeritud vastused. Küsimuste harutamiseks jagunesid kursuselased neljaks komisjoniks; igas komisjonis oli tööde juhatajaks vanem Prantsuse kindral. Komisjoni otsused esitati kirjalikult kursuse juhatajale, eelpool nimetatud operatiiv käskude vastavate punktide vormis ja varustatult tarvilikkude krokiididega ning võeti siis üldkoosolekul spetsialistide-instruktorite (erialade õppetsentrumite juhatajate ja nende abiliiste) poolt igakülgselt harutusele. Seda üldharutamist toimetati, vaadates missugused küsimused päevakorral olid, kas jalaväe-, inseneriväe-, side- või tankide õppetsentrumites, millised varustatud tarvilikkude sisseseadete ja õppevahenditega, nagu kaardid, tabelid, skeemid, kino- ja valgustus-aparaadid jne. Et võimähk põmuda maastikule või-
ja sõita, siis näidati seda ülesvõtete abil ekraanil, mis täiesti rahuldavalt asetas isikliku vaatlusuur-
käiku.

Väeosade lahinguseisukordi ja lahingutegevuse järkjärgulist harenemist selgitati suurel kaardil eriliste valgus-diapositiivide abil.

Näitlikkuse mõttes oli eriti huvitav Side-õppetsentrum, kus demonstreeriti armeekorpu- ja diviiside side võrgu loomist ja kasutamist meisterliku piltlikkusega.

Sideasjandusele pühendati kursusel üldse suurt tähelepanu, sest on ju see ala muutunud kompli-
seeritumaks kui kunagi enne.

Iga eriala õppetsentrumi juhatajal, kes tsükliil õpetajana esinesid, oli neli abilit-assistenti, iga komisjoni kohta üks. Kui päevakorral olid näit. lennukiväesse puutuvad küsimused, siis viibis igas komisjonis nõuandjana alti kohal üks spetsialist-assistent. Kerkis väeluste ajal komisjonis üles mõni tähelepanu vääriv uus idee, siis märkis assistent selle oma kindralile esitamiseks kohe paberile. Nii pidi tsükli kasulik olema mitte üks kursustele, vaid teatud määral ka selle juhatajaskonnale.

Kord Versailles'ist Pariisi sõites rääkisin teel Tsükli juhataja, kindral Paquette'iga (7-da armeekorpu- ülem). Ütles, et ta esimest korda sarnast kursust juhatas ja et see temalegi olevat osutunud üli-
huvitavaks ja väga õpetlikuks.
J. J. R.

Lennuasjandus.

Nippeid-näppeid välismailt.

Austria.

„Inimlinnu“ on konstrueerinud Lutsch. Ta isemoodi aparaat koosneb kahest tiivast ja samapalju mootoritest. Lendur kinnitab tiivad omale selga, paneb mootorid käima ning lahkub maapinnalt. Seni on leiduril õnnestunud tõusta 50 meetri kõrgusele ja lennata ligi kilomeetri kaugusele.

Saksa.

„Junkersi“ lennukid vedasid 1925 a. 93.234 reisijat ja 656.500 kilo bagaazi, posti ja kaupa.

Saksa lenduritest on 6 meest 1926 a. suveni lennanud igäiks rohkem kui 300.000 kilomeetrit. Kõige pikema maa neist oli tolle ajani lennanud Max Kahlov — 358.000 kilomeetrit, s. o. ligi 10 korda ümber maakera.

Inglismaa.

Inglismaal võtab eralennuasjandus suurt hoogu. Peale äriliste lennutevõtete on seal 5 lennuklubi, millel kokku 900 liiget. Liikmed on kohustatud omale muretsema lennuki ja sellega ka ise lendama. Lennu-„Fordiks“ on seal väike Havillandi „Moth“-lennuk, millel 60 h-jõulise mootor. Õhuministeeriumi poolt on mainitud klubidele toetuseks antud umbes 7½ miljonit marka.

Inglismaa veab lennukitega välismaale ka kulda. Nii tõi hiljuti „Imperial Airways“-ühisuse lennuk „Argosy“ Londonist Brüsseli umbes 600 miljoni marga väärtuses kulda. Kuue viimase kuu jooksul on mainitud äri lennukid vedanud 15 miljardi marga väärtuses kulda ja hõbedat.

Itaalia.

Kuulsatel Šneider-võistlustel Ameerikas, mida peetakse mere lennukite vahel kiiruse proovimiseks iga aasta, tuli tänavu võitjaks itaallane major de Bernardi. Ta saavutas 800 h.-jõulise „Fiat-Macchi“-mootoriga varustatud „Macchi“ lennukiga kohutava kiiruse — 395 klm. tunnis. Teiseks tuli ameeriklane, ltn. Shilt „Curtis“-tüübilise hüdroplaaniga.

Prantsusmaa.

Jättes kõrvale kiiruse, võistlevad prantslased — öieti enda vahel — kõrgus- ja peatusteta kauge lendudes. Uue kõrguslennurekordi saavutas hiljuti prantslane Gallizo. Ta „ronis“ 450 h.-jõulise „Berliet-Spad“-lennukiga 12.442 meetri (12 ja poole kilomeetri) kõrgusele oma kodumaa pinnast. Eelmine rekord oli ka Gallizo oma, kuid umbes 400 mtr vähem.

Kaugelendudel — ilma vahemaandumisteta — on prantslased ka teistest rahvastest kaugel ees. Kolm korda purustasid nad tänavu sel alal oma endised rekordid. Juunikuul lendasid vennad Arrachart'id Pariisist Basra Persialahe kaldal. See oli seni kõige pikem peatusteta lend. Mainitud linnade vahe on 4.313 klm ja selle vahe läbilendamiseks kulus 26½ tundi. Arrachart'id tarvitasid 550 h.-jõulist Renault mootoriga „Petez“-lennukit. Keskmise kiirus oli sellel lennul 165 klm tunnis.

Ei olnud veel kuudki möödunud Pariis-Basra lennust, kui juba prantslased Girier ja Dordilly lendasid 29 tunniga Pariisist Omski, s. o. 4.700 klm ilma peatusteta. Lennukiks oli 450 h.-jõulise „Hispano-Suiza“-mootoriga varustatud „Breguet“ masin.

Septembrikuul purunes seegi rekord. Siis lendasid vahemaandumiseta prantslased Challe ja Weiser „Breguet“-lennukil 500 h.-jõulise „Farman“ mootoriga Pariisist Bender Abbasiini. See vahe on 5 200 klm ja

õhus viibiti ainult 28 tundi, sellega siis keskmine kiirus 178 klm tunnis. See rekord püsib veel praegugi.

Ameerika.

P.-Ameerika Ühisriikides on lennuasjandus arenenud rohkem ärilises suunas. Nii on seal hiljuti asutatud „National Air Transport Company“ 400 miljoni dollarilise põhikapitaliga. Uus äri tahab asutada lennuliinid igalepoole Ameerikas.

Lennukitega postivedu New-Yorgi ja San-Francisco vahel on valitsuse käes. Nende kahe linna vahe on mööda lennuliini 4.310 klm ja postilennukid lendavad selle maa idast läände 34 t. ja 20 minutiga. San-Franciscost New-Yorki lennates on aga pärituul (peaaegu alati) ja siis lennatakse see vahe 29 tunni ja 15 minutiga. Võrdluseks olgu tähendatud, et kiirrongid sõidavad seda vahet 6 päeva. Postiveoks on valitsusel 96 „Havilland“-lennukit, kõik sõja ajal ehitatud, vanad lojud. Lendureid on selle liinil 50. Õe ei takista lendusid, sest kogu liin on varustatud lennumajakutega selmääril, et lenduril kergib ühest majakast möödudes järgmine juba silmapiirile. Teekonnal vahetatakse lennukid ja lendureid 6 korda.

Peale Atlandi-Vaiksemere liini on üks eraselt korraldanud öised lennud New-Yorgi ja Chicago vahel. See vahe on ligi 1.000 miili (1690 klm). Lennukid sõidavad mõlematest kohtadest välja öhtul ja saabuvad sihile hommikuti.

Peale nende liinide on veel suurel määral haruliline.

Et lenduritel oleks kergem tundmata maastikus orienteeruda, selleks laskis Standard Oil Co (Öli-trust) maalida kõikide oma suurte laduhoonete katusetele (need on harilikult lamedad) asukoha nime. Sarnaseid ladusid on 300 linnas üle Ühisriikide. Nimed on maalitud suurte valgete tähtedega mustale põhjale ja võib neid palja silmaga lugeda 600 mtr kõrguselt.

Teatavasti pole rikkad ameeriklased kitsid rahaga. Nii on vana vase- ja raudteemagnaat, miljardär Guggenheim annetanud lennuasjanduse arendamiseks kapitaliks ühe miljardi Eesti marga suuruse summa.

Vene.

Ka Venes tehakse lennuasjanduse arendamiseks kibedat tööd. Kuid mitte rahu, vaid sõja jaoks. Vene pole seotud rahvusvaheliste lepingute ega „kodanlise“ moraaliga. Ta kavatseb järgnevas sõjas kasutada kõige uuemat ja surmavamalt sõjariista — mürgkaase, milleks ta vajab leegion lennukeid. Ja nii ongi Venes ühendatud need kaks asja: sõjakeemia ja lennuasjandus.

Mõni aasta tagasi organiseeriti propaganda ja aineline toetuse saamise ülesandel „Aviohim“ — lennu-keemia selts. Praegu on selles organisatsioonis 4 miljonit liiget, kes maksavad aastas 50 kopikast kuni 10 rublani „liikmemaksu“. Mõnede suuremate vabrikute töölised on sunnitud liikmeks astuma; liikmemaks arvatakse nende palgast maha juba vabriku kontoris, millega on ka s.letatav liikmete suur arv ja hüglasummad, mis voolavad „Aviohimi“ kassasse.

Venelased korraldavad ka propagandalendusid omaehitatud lennukitega. Niisuguseid on läinud suvel tehtud Persiasse (6.200 klm), Türgimaale (5.800 klm), Berliini (2.000 klm) ja viimaks läbi Saksa Prantsusmaale, sealt Itaaliasse, Austriasse ja Poola kaudu tagasi Moskvasse. Selle 7.000 klm pikkuse teekonna tegi 3 päevaga (peatused kaasa arvatud) Venes ehitatud metallist lennuk, varustatud 450 h.-jõulise „Liberty“ mootoriga. Keskmise kiirus oli 200 km tunnis.

Kaitseväe elu.

Rivilaulude näitetunnid Tartu garnisonis.

9. jaanuaril peeti Tartu garnisoni „Sõdurite Kodus“ kaitsevälaliste esimene rivilaulude näitetund. Laulsid II diviisi orkestri saatel diviisi õppekompanii ja ratsarügemendi õppeeskadron. Näitetunnile olid kutsutud kõik garnisoni väeosade riviohvitserid ja kaitsemaleva esitajad.

Major J. Siir, Kindralstaabist, kes töötab sõdurite rivilaulude kokkuseadmise kallal, selgitas kokkukogunud ohvitseridele ja sõduritele, missugune peaks rivilaul olema. „Rivilaul olgu kõigepealt laiemaile hulkadele tuttav. Ta peab olema kaasakiskuv, hoogudev ja ergutav. Kui, näiteks, sõdurid väsinutena õppustelt kasarmusse tagasi tulevad, siis peab kohane laul nende jalad maast lahti kiskuma, kergemaks tegema ja nende energiat värskendama. Kahjuks pole sarnaste marsilaulude valik meil kuigi suur; suurem osa laule on liig võõrapärased. Meil seisab seepärast veel hulk tööd ees, enne kui kohased rivilaulud saame.“

Puhtmuusikalist küljest ei või rivilauludele muidugi läheneda, ent laulud kõlasiid siiski üldiselt hästi, nagu „Eestimaa, mu isamaa“, „Isamaa hiilgava pinnalta“, „Kui Kungla rahvas“, „Nagu linnutiivul“, „Kaunimad laulud“ j. t. Lauluhäält igatahes meie sõdureil on.

Terve rida laule, mis näitetunnil ette kanti, on osalt sõdurite rivilauludeks väga kohased, osalt aga selleks ümbertehutult. Õppekompanii ja -eskadron kasvatavad diviisil nooremaid rivijuhte, ja kui viimased rivilaulu alal teatava vilumuse ja oskuse omavad, siis võib kindlasti loota, et kogu diviisis mõne aja pärast kostma hakkavad ainult kohased ja ilusad rivilaulud.

Näitetunnil viibiv II diviisi ülem kindralstaabi kindral-major N. Reek, lõpetades näitetunni, avaldas lootust, et Eesti oma laul diviisi väeosades ikka rohkem ja rohkem kõlama hakkab ja et varsti kaovad meie rivilaulude seast võõrad motiivid.

E. Ms.

Sõjaväelised teated.

Venemaa kaotused Ilmasõjas.

Vene majandusteadlane prof. Prokopoviõ avaldas hiljuti „Bulletini“ 40-as numbris põhjaliku kokkuvõtte end. Vene riigi kaotuste kohta Ilmasõjas 1914.—1917.a.

Selle kokkuvõtte järele läks Ilmasõda Vene riigile maksuma iga päev: 1915 a. — 25,7 milj. rbl., 1916. a. — 41,7 milj. rbl. ja 1917 a. — 58,7 milj. rubla.

Prof. Prokopoviõ on välja arvanud ka Ilmasõja inimohvrite arvu. Venemaa kohta on ta saanud järgmised arvud:

Ilmasõja esimesel päeval (19. juulil v. k. j.) oli Venemaal 1.423 tuh. meest sõjariistus. 1915.—1917. a.a. jooksul mobiliseeriti 14.375 tuh. meest, nii et Venemaal oli lipu all üldse 15.798 tuh. meest.

Ilmasõja jooksul kaotas Venemaa 8.737 tuh. meest, neist haavatutena — 2.588.838, vangi langenutena — 3.409.433; ülejäänud 2.738.729 meest langesid võitluses või surid saadud haavadesse.

Peale nende surid sajadtuhanded veel taudidesse, mis valitsevad väerindadel.

E. Ms.

Vastutav toimetaja A. Traksmann.
Väljaandja Sõdur, Tallinn, Uus tän. 10.

IX aastakäik

„SÕDUR“ 1927. aastal

„SÕDUR“ on Eestis ainukene sõjanduse ajakiri, sellepärast leiavad meie kaitseväe ellu puutuvad küsimused ainult „Sõduri“ veergudel igakülgselt ja asjalikku valgustust.

„SÕDUR“ peab hoolega silmas sõjateaduse arenemist ja püüab sellega oma lugejaskonda igakülgselt tutvustada.

„SÕDUR“ toob järjekindlat informatsiooni oma ja väljamaa sõjavägede elu ja olu üle.

„SÕDUR“ toob „Juriidiliste näpunäidete“ all kaitseministeeriumi juriskonsulti poolt asjatundlikku selgitust igasuguste kaitseväe ellu puutuvate juriidiliste küsimuste kohta. Sellepärast on iga kaitsevälalise kohus „Sõduri“ tellija olla. Eestis, kus kaitseväge rahvast võrsunud, kus mõlemaid ühised huvid seovad, on iga kodanik, keda huvitavad meie riigikaitse ja sõjalise ettevalmistuse küsimused, „Sõduri“ tellija.

„SÕDUR“ ilmub 1927. aastal kord nädalas kuni 24 leheküljelisena piltidega ilustatult. Ajakirja kaastöölisteks on paremad ja tuntumad sõjaasjanduse tundjad. „Sõduri“ on välisriikides oma kaastöölisteks ja erikirjasaatjad.

„SÕDURI“ tellimisehind 1927. a. on trükitööde kõrgetest hindadest hoolimata väga odav määratud: 600 mk. aastas, 300 mk. poolaastas ja 150 mk. veerandaastas. Üksiknumber 20 mk. Kaasanneteks annab „Sõdur“ tellijatele väärtuslikke sõjateaduslisi raamatuid.

„SÕDUR“ toob teateid oma ja Kindralstaabi VI osakonna kirjastusel ilmunud määrustikkude ja käsiraamatute kohta; neid raamatuid võib saada ainult „Sõduri“ talitusest.

„Sõduri“ tellimisi võtavad vastu kõik Vabariigi postiasutused.

„Sõduri“ toimetuse ja talituse asuvad Tallinnas, Uus t. 10